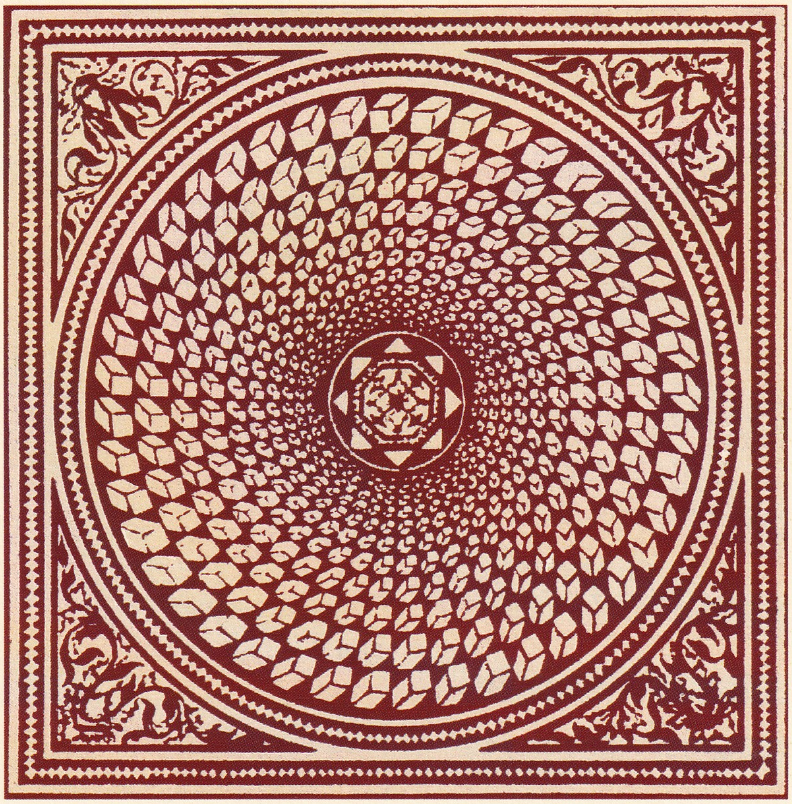

ESTUDIS

RAFAEL SOLER I FONRODONA
Tres pintures del segle XVII a Mataró, obra de Pere Cuquet

JOAQUIM LLOVET
El salari del mestre de cases a Mataró en el segle XVIII

FRANCESC MASRIERA I BALLESCÀ
Una aproximació a la Federació de Joves Cristians de Catalunya a Mataró (1931-1936)

NICOLAU GUANYABENS I CALVET
La Banda Municipal de Mataró. De 1949 a 1969

RECURSOS

JOAQUIM LLOVET
Bibliografia

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/102

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 2012

FULLS/102

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 2012

TAULA

● **EDITORIAL** 1

● **ACTUALITAT** 2

● **ESTUDIS**

TRES PINTURES DEL SEGLE XVII A MATARÓ, OBRA DE PERE CUQUET
Rafael Soler i Fonrodona 8

EL SALARI DEL MESTRE DE CASES A MATARÓ EN EL SEGLE XVIII
Joaquim Llovet 11

UNA APROXIMACIÓ A LA FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS DE CATALUNYA A MATARÓ (1931-1936)
Francesc Masriera i Ballescà 14

LA BANDA MUNICIPAL DE MATARÓ. DE 1949 A 1969
Nicolau Guanyabens i Calvet 25

● **RECURSOS**

BIBLIOGRAFIA JOAQUIM LLOVET 35

Portada: Motiu central del mosaic polícrom del triclinium de la vil·la romana de la Torre Llauder. Dibuix de Marià Ribas i Bertran.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró
Beata Maria, 3. 08301 Mataró
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
www.masmm.org

Director: Nicolau Guanyabens i Calvet

Consell de redacció: Nicolau Guanyabens i Calvet
Manel Salicrú i Puig
Joan Castellà i Oliva

Composició i impressió:
Impremta Copyrap. Tetuan, 34 - 08302 MATARÓ

Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració de

Ajuntament de Mataró
Institut Municipal d'Acció Cultural

Amb el suport de

INSTITUT RAMON MUNTANER

EDITORIAL

L'INTERÈS DE LES DOCUMENTACIONS PERSONALS

El Museu Arxiu conserva documentació personal de moltes persones que li han fet confiança. Podríem esmentar, entre d'altres, les de Ramon Salas i Oliveras, Francesc de P. Enrich i Regàs, Jaume de Torres i Profitós, Jordi Arenas i Clavell, i Lluís Lligonya.

En aquest número de *Fulls*, l'article de Francesc Masriera i Ballescà, sobre la Federació de Joves Cristians de Catalunya, es basa, en part en la documentació personal de Joan Esquerra i Tuñí.

Les diferents documentacions personals pròpies del Museu Arxiu contenen des de fotografies familiars fins a escriptures, contractes, comprovants de despeses, carnets d'identificació, memòries, correspondència i molts impresos diversos.

Aquestes documentacions són molt importants per a la investigació històrica, ja que fan referència a les actuacions i a la vida quotidiana de persones i famílies que van viure en un temps concret i que, a vegades, van ésser protagonistes d'alguns fets que marcaren la història de la ciutat i del país.

I, aprofitant l'avinentesa, l'equip del Museu Arxiu agraeix profundament la confiança de totes les persones que han lliurat a la nostra institució la seva documentació familiar per a garantir la seva protecció i conservació, i facilitar el seu estudi, tot esperant noves aportacions.

ACTUALITAT

CINQUANTA ANYS DE LA TROBALLA DE LA VIL·LA ROMANA DE LA TORRE LLAUDER

La troballa de la vil·la romana de Torre Llauder, ara fa cinquanta anys, va ser una sorpresa, encara que una sorpresa mig esperada. Ja a l'època d'en Josep Maria Pellicer, quan publicà el seu estudi sobre Iluro, es coneixia que la zona era rica en material arqueològic. I es va anar fent tantejos per aquells verals, perquè els pagesos deien que trobaven moltes restes. Un bon exemple en són dues testes romanes, que actualment es conserven al Museu de Mataró.

En Marià Ribas intuïa que allà hi havia una vil·la romana i, com a gran estudiós que era, s'hi va passejar bastant i va indagar entre la pagesia on hi havia més concentracions de restes arqueològiques. I quan va considerar que tenia prou indicis, allà hi va excavar. Com que en Marià Ribas era el Comissari d'Excavacions Arqueològiques de Mataró i dels voltants, no va tenir problemes de permisos.

En aquella època, estem parlant de finals dels anys cinquanta del segle passat, en Marià Ribas no estava pas sol. Li donàvem suport tot un seguit de gent, especialment vinculada al món de les fàbriques, que després de treballar ens entreteníem amb la història i l'arqueologia. Érem molt aficionats, ho sentíem, i ho vivíem com una passió. En Marià Ribas ens feia com de coordinador. Ell era el mestre; ens explicava els tipus de material arqueològic, com dibuixar-lo, com excavar, què fer amb el material, etc. Abans de la troballa de Torre Llauder, havíem anat a excavar molt a Cabrera de Mar, al poblat ibèric de Burriac.

Érem un grup de força gent, i variada. En el principi hi anaven en Jaume Soler, en Santiago Ambròs i en Rafel Esteban, que van ser, per dir-ho d'alguna manera, els fundadors del grup. Més endavant el grup va créixer, s'hi van incorporar en Joan Sala, en Rafart, en Jaume Turà, en Josep Lloansi, jo mateix, etc. Dintre del grup cadascú tenia, si fa no fa, una especialitat. Hi havia els germans Martí que es dedicaven a la numismàtica; en Francesc Clariana que estudiava la sigilata, les àmfores i la ceràmica en

Membres del Grup Marià Ribas a Barcelona.
El segon a l'esquerra és en Pepe Garrido (c.1960).

MASMM. Arxiu d'Imatges

Al poblat ibèric de Burriac.
Bellavista, Jaume Turà, Jaume Soler, Santi Ambròs, Jaume Lladó, Mullor (c.1960).

MASMM. Arxiu d'Imatges

general; jo mateix em dedicava a restaurar peces. I així va ser com a poc a poc vam començar a crear un grup d'amics amb els quals sortíem el cap de setmana a excavar. Ens vam anomenar «Grup Marià Ribas».

La troballa de la vil·la romana va anar, si fa no fa, així. Era un matí de Dijous Sant, que llavors era dia festiu. En Marià Ribas, acompanyat de tres o quatre, com acostumava a fer els dies de festa, va anar a fer un tanteig i llavors, al primer cop de pic, a uns 10 cm. de profunditat aproximadament, va sortir el primer mosaic, el de l'impluvium. La notícia va córrer com la pólvora i a la tarda, quan la gent sortia de l'ofici del Dijous Sant, l'alcalde, altres autoritats i el propietari del terreny van fer una primera visita a les excavacions. Per això s'explica que els de l'Ajuntament tots anessin vestits de gala, perquè van anar-hi després de l'Ofici.

La troballa va fer que el grup s'engresqués més. Amb el permís del propietari de la finca, els dissabtes i els diumenges al matí anàvem a excavar a la Torre Llauder, sempre dirigits per en Marià Ribas. Era un ambient molt maco. Arribàvem al matí a les excavacions, on teníem una barraca muntada on guardar les quatre coses, i llavors fèiem esmorzar campestre, sobretot carn a la brasa, i després excavàvem fins a les dues de la tarda, quan tornàvem a casa.

Les eines, les compràvem nosaltres mateixos. Quan entrava un membre nou a la secció arqueològica estava obligat a portar una piqueta i una paleta. Els primers anys tot era bastant precari. No teníem pràcticament res. De fet, això va provocar moltes anècdotes. Primerament recordo com vam trobar una peça d'alabastre molt bonica amb uns dofins. Un dia vaig entrar en un petit forn romà, i mirant el meu voltant em va cridar l'atenció una peça del sostre. Des de dintre vaig començar a cridar als de fora «doneu-me una paleta...ara una fusta plana...» i amb molta cura vaig recuperar aquella peça.

Un altre dia, de bon matí, van trobar el barracó amb la porta rebentada. Quan vaig arribar hi havia en Josep Lloansi queixant-se, i també en Jaume Turà. Dintre de la barraca, en Josep Lloansi anava assenyalant una ampolla de vi mig buida que hi havia al terra, i anava dient «això és el cos del delit» i en Jaume Turà, agafant l'ampolla va dir, fent broma «això no és el cos del delit, això és el delit del cos», i va acabar d'escurar l'ampolla.

Marià Ribas i Valentí Rodon, propietari dels terrenys, a la vil·la romana de la Torre Llauder (1961).

MASMM. Arxiu d'Imatges

Les excavacions van anar avançant. La manera de treballar era molt senzilla. Primer anàvem de cara a excavar les parets, i les anàvem seguint. Si la paret feia angle se sabia que era un estança i avançàvem fins a resseguir l'estança sencera. Llavors es buidava l'interior. Com que les parets de la vil·la romana eren molt baixes (amb prou feines un pam), en Marià Ribas ens recomanà que les pugéssim fins a fer mig metre.

La vil·la romana era una font inesgotable de material arqueològic. Sortia de tot i molt. Recordo una peça molt bonica que vam trobar, un gran vas de sigil·lata, sencer, amb tot el voltant decorat amb figures de romans amb togues, que el van batejar com la gerra de les Santes, perquè va aparèixer un dia de la festa major. Els materials que anàvem trobant, els portàvem a la casa d'en Marià Ribas, perquè al Museu no hi cabien, no tenien espai. A casa s'ho mirava, ho estudiava i publicava el que podia. Si alguna peça tenia un valor especial. en Marià Ribas me la donava per a restaurar. En Marià Ribas tot ho guardava a casa seva amb tota la seva bona voluntat, i sempre que es volia estudiar alguna peça en concret ell les ensenyava i les deixava.

Després van anar sortint la resta de les habitacions amb els mosaics, amb tesel·les de vidre de colors. Van aparèixer els banys, les cuines, un gran forn, etc. Vam conèixer detalls de la història de la vil·la. Com per exemple que no va ser abandonada sinó cremada i saquejada, perquè van sortir esquelets de persones esclafades pel sostre. En el peristil vàrem trobar uns quatre o cinc morts més. A més, abans de la destrucció no van tenir temps a endur-se res perquè, si nó, no s'hauria trobat la quantitat de material que va sortir, vidres, moneda, objectes metàl·lics, llantietes -es veu que cada cambra tenia llantietes pròpies-, objectes quotidians, etc. Era un mai acabar de material, tant d'ús comú, com mercaderies.

Com que el jaciment anava adquirint més i més fama, l'Ajuntament va comprar els terrenys que envoltaven la vil·la. Però no tots, ja que el clos només incloïa la part rica de la vila, la part senyorial, però van deixar fora tota la part del servei. Més endavant, quan es van rebaixar els terrenys del Pla d'en Boet, la Torre Llauder va quedar dalt d'un turó, amb un desnivell d'uns quatre metres. Quan es va fer la rebaixada, els tractors van fer sortir un immens camp de *dolia*, amb més de vuit o nou *dolia* senceres, monedes i altres materials. Però les excavadores ho van trinxar tot sense deixar rescatar res, i els membres del grup havíem d'anar darrera dels tractors rescatant allò que bonament podíem. I després va aparèixer un forn de vidre i altres instal·lacions interessantíssimes.

Tema a part va ser quan van dinamitar la Torre Llauder, ja que va ser un enderrocament inútil. A última hora per res, perquè ara en el seu lloc hi ha el parc amb les pollancredes i no s'hi ha edificat res.

Durant un temps, l'excavació va quedar abandonada, i sovint hi pujava la gent a xafardejar, saquejar o deixar-hi porqueries. Va ser llavors quan es va decidir de tapar els mosaics per tal d'evitar el seu deteriorament. Sortosament el saqueig es va acabar quan el Ministerio de Obras Públicas va pagar el talús que envolta el clos arqueològic. El dia de la inauguració es van destapar tots els mosaics i van quedar un temps destapats, però com que vèiem que la intempèrie els feia malbé es van tornar a tapar. No va ser fins als vint-i-cinc anys de la troballa quan, fent un homenatge a en Marià Ribas, es van destapar de nou. I fins ara. Jo era enemic de destapar els mosaics, perquè es van deteriorar molt. Ara hi ha una carpa, però massa tard, ja que amb el temps molts mosaics s'han espatllat de manera irreversible, per deixadesa.

Amb el pas dels anys van augmentar els membres del grup. Va coincidir amb el moment en què el ponent de Cultura, que llavors era en Lluís Soler Fonrodona, va adquirir la casa del costat del Museu per ampliar-lo. Llavors ens va donar l'ús d'aquell local per convertir-lo en la seu del grup, la nostra primera seu. Fins aleshores, si havíem de fer reunions o trobar-nos, ho fèiem a les golfes del Museu, on passàvem molta calor i no s'hi treballava bé. Quan van enderrocar l'edifici per ampliar les oficines de l'Ajuntament, va ser quan ens van traslladar a una gran nau que hi ha a la planta baixa dels blocs de pisos dels mestres d'escola, al carrer Sant Pelegrí. Va ser llavors quan es va canviar el nom de Grup Marià Ribas pel de Secció Arqueològica del Museu de Mataró.

La nova seu de la Secció va portar, però, problemes. Una part del grup volia portar-hi els materials que Marià Ribas guardava a casa seva, però ell no ho veia clar. Finalment, l'alcalde Pedro Crespo va ordenar que tot el material anés al carrer de Sant Pelegrí. Des de l'aleshores, amb en Marià Ribas hi va haver una separació. Ell va quedar-se al marge de les activitats de la Secció Arqueològica. En passar això, alguns del membres més antics es van decantar per en Marià Ribas, i van sortir de la Secció. Van ser uns moments complicats per a tots.

Amb el reconeixement de l'Ajuntament, la Secció Arqueològica del Museu de Mataró es dotà d'estatuts. Encara que tots ens consideràvem iguals, pels estatuts s'havia de nomenar un president i un tresorer. Els membres havíem de ser compromesos, i acudir a la Secció de manera més o menys assídua. Pels estatuts no podien entrar a la Secció coleccionistes d'antiguitats, ni numismàtica. I per poder rebre subvencions havíem de publicar una revista. Llavors va néixer la revista Laietània. Al local del carrer Sant Pelegrí s'hi va muntar una biblioteca, un magatzem, i un petit laboratori on es tractaven els materials més delicats com ara els vidres, els ferros, etc. Allà hi ha milers de materials, molts d'ells encara sense estudiar o difondre.

Ja al carrer Sant Pelegrí van entrar membres més joves, com en Joaquim Aguilar, en Robert Lleonart, en Joan Bonamusa, i d'altres. Un dels últims va ser en Joaquim Garcia, que llavors era un noi. Alguns d'ells es quedaven, altres només tastaven la feina i després marxaven. Programàvem activitats de tant en tant. Vam fer excursions a jaciments arqueològics com ara Ullastret, Empúries, i diversos museus arqueològics, tot pagant-ho de la nostra butxaca. Fins i tot vàrem anar a Saragossa, a les ruïnes de Seila, i a Terol, a un poblat ibèric, més o menys on hi va haver la batalla de l'Ebre.

Medalló central del mosaic de can Xammar (c.1965).
MASMM. Arxiu d'Imatges

La Secció Arqueològica va anar excavant els principals jaciments de la ciutat. El de la vil·la dels Caputxins, per exemple, el vaig descobrir jo de casualitat. Quan van eixamplar el talús del carrer El Salvador, van trinxar mitja vil·la romana, i llavors passejant per anar a treballar, em vaig fixar en les parets que quedaven escapçades i que el terra era de picadís. Com que els terrenys eren de l'Ajuntament vam poder fer excavacions, però mitja vil·la ja era a terra. També anàvem a Parpers, per excavar i consolidar la Via romana. I també vàrem excavar can Xammar d'urgència. I vam salvar el medalló central del mosaic, contradient les ordres de l'alcalde Crespo, que ens va prohibir l'entrada, mentre les màquines d'excavar trituraven les ruïnes dels banys.

Quan va arribar el moment de dotar la plaça d'arqueòleg municipal, la Secció, en assemblea, va demanar a en Joaquim Garcia que s'hi presentés. Tot i que s'hi van presentar altres candidats, la va guanyar ell.

La Secció Arqueològica va anar desapareixent progressivament perquè el voluntariat només es podia fer durant els caps de setmana, i no es podien controlar totes les obres que es feien cada dia. Van aparèixer les companyies professionals i la Secció Arqueològica va quedar oblidada. Ara per ara, el magatzem és gestionat pel Museu de Mataró.

Pepe Garrido

OBRES A LA TEULADA DEL CAMBRIL DE LA CAPELLA DELS DOLORS

L'octubre passat es van realitzar obres de millora a la teulada de l'absis de la capella dels Dolors. En concret, es va refer tota la canalització que voreja el cambril de la capella i la sala de juntes. Va ser una actuació d'urgència a causa de les grans humitats que s'havien detectat. Les obres van ser a càrrec de Construcciones Moreno e Hijos S.L. i van ser finançades pel bisbat de Barcelona.

MONTSERRAT GURRERA I LLUCH, PREMI ILURO 2011

El treball «L'ensenyament a Mataró durant la primera meitat del segle XIX. Gènesi i desenvolupament del sistema educatiu en una ciutat industrial (1808-1868)», de la historiadora Montserrat Gurrera i Lluch, membre del Museu Arxiu de Santa Maria, ha estat guardonat amb el Premi Iluro de Monografia Històrica, instituït per Caixa Laietana, corresponent a la convocatòria de l'any 2011. El jurat l'ha considerat guanyador per unanimitat. Es tracta de l'estudi sobre el desenvolupament del sistema educatiu al Mataró del XIX, just a l'època en què el nostre municipi esdevé una gran ciutat industrial.

Fem constar aquest guardó amb gran satisfacció.

MN. JOAN BARAT I GRAELL DEIXA, PER JUBILACIÓ, LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA

MN. SEGIMON GARCIA, NOU RECTOR

El passat mes de setembre, per jubilació, cessà com a rector de la parròquia de Santa Maria Mn. Joan Barat i Graell. S'havia incorporat a la parròquia el 31 d'agost de 1997.

Durant els catorze anys que ocupà el càrrec es finalitzà la reforma de l'altar de Sant Josep, es procedí a la restauració integral de la capella del Sagrament, es continuà la rehabilitació de les teulades, en especial les de la part migdia, s'inicià la renovació de la instal·lació elèctrica de la basílica, i es commemorà el mil·lenari del primer document històric que esmenta la parròquia de Santa Maria.

I, a la vegada, el cardenal arquebisbe de Barcelona ha nomenat rector de Santa Maria Mn. Segimon Garcia, que ja ho era de la parròquia de Sant Josep de Mataró, que tindrà conjuntament els dos càrrecs. També ha nomenat vicari de Santa Maria Mn. Ramon Batlle, actualment també vicari de Sant Josep.

L'equip del Museu Arxiu de Santa Maria agraeix a Mn. Joan Barat la tasca feta i desitja a Mn. Segimon Garcia i a Mn. Ramon Batlle una bona i fructífera estada a la parròquia.

XXVIII SESSIÓ D’ESTUDIS MATARONINS

La XXVIII Sessió d’Estudis Mataronins tingué lloc el passat dissabte 19 de novembre de 2011. Les comunicacions presentades van ésser les següents:

Marques de terrissaire en «terra sigillata» hispànica de la vil·la romana de Torre Llauder (Mataró. El Maresme).
Joan Francesc Clariana i Roig

L’entorn natural i social a Òrrius fins al segle XI.
Josep M. Roqué i Margenat

La Guerra Civil catalana al Baix Maresme (1462-1472).
Joaquim Graupera i Graupera

L’aigua a Argentona. Establiments, plets i conflictes (s. XVI-XIX).
Enric Subiñà i Coll

Les estratègies familiars de la casa Bellsolell de la Torre a l’Època Moderna.
Alexandra Capdevila i Muntadas

Alguns fragments de la història de Premià de Mar.
Ramon Coll Monteagudo i Joan Gómez Vinardell

Negocis cortesans durant la Guerra de Successió.
Benet Oliva i Ricós

Els butlletins del col·legi Valldemia: Un novedós mitjà de comunicació entre escola i famílies. Primers anys (1868-1869).
Montserrat Gurrera i Lluch

Glossa d’un poema de Silví Thos i Codina. (Problemes sobre el redreçament del català com a llengua literària).
Antoni Martí i Coll

Manuscrit de la sarsuela inèdita *La gran via de Mataró*. Un retrat de la ciutat al tombant del segle XIX.
Jaume Vellvehí i Altimira

El refugi del geriàtric. Un refugi antiaeri de la Guerra Civil a Arenys de Mar.
Grup Búnquers Arenys

Consideracions sobre la violència a la rereguarda del Maresme (1936-1939).
Jordi Amat i Teixidó

Joaquim Puig i Pidemunt: català, comunista i resistent.
Agustí Barrera

La Momerota, figura festiva de Mataró. Antecedents i recreació.
Nicolau Guanyabens i Calvet

25 anys del Grup d’Història del Casal (1986-2011).
Antoni Llamas i Mantero

El mapa del Patrimoni Cultural i Natural de Premià de Mar (El Maresme).
Jordi Montlló Bolart i Laura Bosch Martínez

OBRES DE RESTAURACIÓ DE SANTA MARIA

Aquest mes de gener s'han reiniciat els treballs de restauració de la cúpula de la capella de Sant Joan, de renovació del terrat de l'escala de la capella dels Dolors i d'instal·lació d'una nova escala que permetrà l'accés a les teulades a partir de la sagristia.

Aquestes obres són a càrrec del contractista Construcciones Moreno Díaz e Hijos S.L., de Mataró, empresa habitual de les obres de Santa Maria. El projecte i el seguiment d'obra són a càrrec de l'arquitecte Agàpit Borràs i Plana, i l'aparellador Joan Valls i Casanovas.

A més, s'ha intervingut per eradicar la plaga de tèrmits que començava a afectar el mobiliari de la sagristia de la capella dels Dolors i també del Roser. L'actuació s'ha dut a terme als entorns de l'absis central de l'església, a la zona de l'hort del campaner, i ha estat executada per l'empresa Rehabilit S.L.

Aquestes intervencions, programades per la Comissió Mataró Restaura Santa Maria, estan finançades per Caixa Laietana i l'Ajuntament de Mataró.

CINQUENA TROBADA D'ENTITATS DE RECERCA LOCAL I COMARCAL DEL MARESME

El dissabte 3 de desembre de 2011 es va celebrar al Museu de Vilassar de Dalt la V Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme. Les ponències presentades, quinze en total, estaven dedicades a l'estudi de la conflictivitat bèl·lica al Maresme. La jornada va estar organitzada pel Grup de Recerca "La Filferrada", el Museu Arxiu de Vilassar de Dalt, l'Arxiu Comarcal de Mataró, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Maria Jubany Torner ha donat una sèrie de dibuixos del pintor i artista Alberto Pla Rubio.

Carles Artigues Aguilera ha fet donació de la col·lecció de fotografies de Ramon Arnau Comabella, de temàtica majoritàriament mataronina.

Montserrat Parera Creixell ha donat una creu de fusta amb bombetes de les que servien per guarnir els balcons per Corpus. També divers material gràfic.

Mercedes Concellón Riera, Vda. Parera, ha lliurat al Museu Arxiu documents diversos pertanyents a la família Parera Cuadrada. El conjunt conté un pergamí de 1588 que documenta un establiment atorgat pel rector Joan Palau.

A totes aquestes persones, el nostre agraïment.

A més fem constar que el Museu Arxiu ha donat a la Biblioteca de la Fundació Caixa Laietana de Mataró, 48 volums del *Diari de Mataró* i de *Crònica de Mataró* corresponents al període 1948-1996.

En el treball que segueix, Rafael Soler i Fonrodona identifica la tela del Sant Sopar, conservada al Museu Arxiu, provinent de l'antic convent de les Carmelites Delcalces, com a obra del pintor Pere Cuquet. És una de les tres obres comprades el 1646 per a ornamentar la primitiva capella de l'Hospital de Mataró.

TRES PINTURES DEL SEGLE XVII A MATARÓ, OBRA DE PERE CUQUET

L'adaptació de les cases del magnífic Jaume Sala, prevere, al carrer del Pou d'Avall, actualment, de l'Hospital, per a convertir-les en hospital, i la compra d'una altra casa a la banda de migdia, per a fer-hi la capella, estan minuciosament explicades al treball de Manel Salicrú i Puig «Els primers edificis i la primera capella de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró».[1] En el mateix estudi es documenta la compra al pintor barceloní Pere Cuquet, el 1646, de tres teles. Una, representant sant Jaume amb mossèn Jaume Sala, l'altra, la Puríssima i la tercera, la Cena del Senyor. L'any 1646 es va inaugurar la primera capella, que subsistí fins que, el 1747, s'estrenà l'església actual. Salicrú fa, igualment, un seguiment de les tres obres, i ens indica que la de sant Jaume amb el donant i la de la Puríssima són al Museu Arxiu de Santa Maria, mentre que es desconeixia el destí de la Cena. Revisada l'abundant documentació de l'Hospital, no se la troba citada mai més.

El Museu Arxiu de Santa Maria conserva també una pintura del Sant Sopar procedent de l'antic convent de les monges carmelites, a Mataró anomenades Tereses. Aquesta pintura, que presidí el refectori, fou salvada per la intervenció de l'historiador Marià Ribas i Bertran després de la crema del convent el 1936.[2]

Enfosquida pel fum, la tela presenta un aspecte lamentable. Era considerada una obra estranya del segle XVIII i es va col·locar durant un temps a la capella de sant Desideri

Sant Jaume, amb el donant, mossèn Jaume Sala.
Pere Cuquet (1646). Museu Arxiu de Santa Maria.

Fotografia Joan Castellà. MASMM.

La Puríssima.
Pere Cuquet (1646). Museu Arxiu de Santa Maria.
Fotografia Josep M. Dresaire. MASMM.

de la basílica de Santa Maria. Quan es van restaurar el retaule i els murs, es decidí conservar-la en un magatzem del Museu Arxiu, a l'espectativa d'una futura restauració.

Intentant conèixer l'autor d'aquesta pintura, vam presentar-ne fotografies a la doctora Maria Gargante, amiga i col·laboradora del Museu Arxiu. La seva resposta, en una carta del 4 d'agost de 2011, diu: «ho vaig consultar amb el Dr. Francesc Miralpeix, que va confirmar el que ja sospitava, que en realitat es tracta d'una pintura d'una cronologia força anterior [al s. XVIII].»

A partir d'aquesta resposta vàrem veure que la pintura havia de ser la Cena que Pere Cuquet pintà per a l'Hospital el 1646.

Tot i ser un pintor d'anomenada, l'única obra en bon estat de conservació que es pot veure de Cuquet és una de les quatre taules de 176'5 x 130 cm que pintà per a l'església de Sant Feliu de Codines, entre 1636 i 1637, tal com explica detalladament l'historiador Josep Galobart Soler, monjo de Montserrat, en un article a la revista *Lauro*.[3] A més, Joan Bosch Ballbona ha identificat sis teles que el pintor va fer per al convent de la Mare de Déu del Carme de Manresa. En l'escrit citat, Galobart explica que la consideració que tenim d'aquest pintor es deguda a l'elogi que en féu l'historiador barroc Antonio Palomino, l'any 1724, qualificant Pere Cuquet de «excelente pintor». Ceán Bermúdez, en el seu *Diccionario,* del 1800, en diu «un pintor catalán de gran espíritu y genio en la composición». Entre els moderns, Gudiol, Alcolea, Cirlot, Ainaud de Lasarte, Triadó, Garriga i Bosch Ballbona també n'han valorat la vàlua pictòrica.

ESTAT DE CONSERVACIÓ DE LES OBRES DE CUQUET A MATARÓ

La pintura de sant Jaume i el donant va ser reduïda en les seves dimensions i va perdre les proporcions originals. La figura del donant va ser retallada del seu lloc en la composició original i cosida en la part restant del quadre. Les mides actuals són 187 x 139 cm. Actualmernt és a la sagristia de Santa Maria.

La Puríssima es conserva en més bon estat. La tela va ser també reduïda per col·locar-la en un marc de 84'5 x 64 cm. És a l'estatge del Museu Arxiu.

La Cena és molt enfosquida.Actualment fa 236 x 216 cm. La part visible de la tela és fixada en un plafó de fusta. Com ja s'ha manifestat, es conserva en un magatzem del Museu Arxiu.

La restauració i exposició d'aquestes pintures de Pere Cuquet seria un gran bé cultural per a Mataró.

Rafael Soler i Fonrodona

Sant Sopar.
Pere Cuquet (1646). Museu Arxiu de Santa Maria.
Fotografia Josep M. Dresaire. MASMM.

NOTES

1.- MANEL SALICRÚ I PUIG, «Els primers edificis i la primera capella de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró», *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 56, (Mataró, octubre de 1996).

2.- MARIÀ RIBAS I BELTRAN, «L'antic convent de les Tereses», *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 19, (Mataró, abril de 1984).

3.- JOSEP GALOBART I SOLER, «El retaule major de l'església de Sant Feliu de Codines, obra de Pere Cuquet i Joan Basi», *Lauro*, revista del Museu de Granollers, núm. 24, (Granollers, 2003).

L'historiador francès, Pierre Vilar, va publicar l'any 1950 un estudi sobre els salaris de la construcció (mestres de cases, fadrins, manobres) a Barcelona al llarg del segle XVIII, recolzant-se en les àpoques d'obres que es troben als protocols notarials. El nostre col·laborador ens ofereix una recerca sobre el moviment del salari del mestre de cases a la mateixa època referit a Mataró.

EL SALARI DEL MESTRE DE CASES A MATARÓ EN EL SEGLE XVIII

L'estudi de Pierre Vilar sobre el moviment dels salaris de la construcció a Barcelona al segle XVIII, permet constatar, d'entrada, la regularitat del salari nominal del mestre de cases, fixat en 14 sous, des del 1752 fins al 1773, -amb alguna desviació dispersa- i a partir de l'any següent, 1774, en un augment més o menys continu fins arribar als 30 sous al final del segle (1798). Vilar també refereix que el moviment salarial a Barcelona no té només uns límits locals, sinó que s'escampa per tot el territori, fins a Badalona, Premià, etc, d'una banda i fins a Martorell de l'altra. Més enllà, ja vénen les condicions que ell en diu *campagnardes*, en les quals el salari del mestre de cases era normalment de 10 sous fins al 1775. L'historiador francès acaba dient que caldria realitzar una enquesta local per tal de poder estimar l'augment final dels salaris fora de Barcelona.[1]

El nostre objectiu és, doncs, l'estudi estadístic del moviment del salari del mestre de cases a Mataró durant el segle XVIII, per a comprovar l'augment que pogué experimentar al llarg del segle. Com féu Vilar, ens valdrem de les «àpoques d'obres», i en el nostre cas, les que figuren als protocols notarials de Mataró.[2] Ja és sabut que en aquesta classe d'escriptures, s'hi fa constar el cost dels treballs fets a una casa o a un lloc i any determinats. Dissortadament, hi ha àpoques que només es limiten a consignar: «obres fetes» o «he fet» i sense concretar la data, però, generalment, s'hi expressa el nombre de jornals esmerçats pel mestre de cases, el manobre, i a vegades també per fadrins i minyons ocupats en la construcció, amb les tarifes salarials respectives. Sovint, també hi consta el cost dels materials emprats en els treballs, com teules, cairons, etc., però a d'altres casos només hi figura el preu global de les obres, sense cap detall, o es limiten a indicar per «mans y recapte».

Les àpoques d'obres que hem consultat es refereixen gairebé totes a cases de carrer. Són una excepció les que pertanyen a alguna finca del camp o als veïnats. Remarquem la construcció d'un cobert en la fàbrica d'indianes de Francesc Chicola, a la sínia del Lleó (1795)[3] o la reparació d'unes cases al Pou d'Avall que havia «espatllat» el mar (1740), mostra dels forts temporals d'altres èpoques a les nostres platges.[4] També, per obres fetes a prop de l'hostal dels Tres Reis (1796),[5] o en la construcció del convent de les Caputxines, que ja devia estar a punt d'acabament[6], i així mateix, d'una era del comú contigua als corrals de la Ciutat.[7] Com a caràcter artístic, destaquem la «muntanyeta figurada de Montserrat» en una casa del carrer de Santa Maria.[8] i les obres a una altra casa amb l'aplicació d'«una figura de lleó que dóna l'aigua a la cuina».[9]

Abans que res, hem de confessar que per a l'estudi de Mataró no disposem pas dels centenars d'àpoques que Vilar va poder extreure dels protocols notarials de Barcelona. Això fa que ens haguem de limitar al salari del mestre de cases, deixant de banda el dels manobres, fadrins i minyons, pel fet que no en tenim prou dades i les disponibles són molt disperses. Però, ens sembla

Les eines de mestre de cases figurant en la llinda d'una casa del carrer de Sant Simó. Segle X VIII. MASMM. Arxiu d'imatges.

que haurem pogut reunir un nombre suficient de casos sobre el salari del mestre de cases a Mataró per a cobrir tot un llarg període del segle XVIII (1740-1799), i poder fer-ne una comparació amb les dades publicades per aquell historiador francès.

Ja hem dit que per a Barcelona, Vilar fixa el salari del paleta de 1752 a 1773, a 14 sous, que és un import que es repeteix invariablement a totes les àpoques d'obres d'aquest període, amb alguna desviació que no és, però, significativa. El 1774, el salari del mestre de cases a Barcelona apareix, de cop, a 15 sous, i en això, Vilar hi veu una veritable «arrencada» a l'alça dels salaris de la construcció.[10] Però dels deu anys successius a aquesta empenta, Vilar només publica dades sobre el salari dels fadrins i dels peons, tot afegint que les xifres semblen indicar una continuïtat en la progressió, però que hi ha casos que no és així, cosa que li fa pensar que aquella «arrencada» no es produí pas sense vacil·lacions. En canvi, a partir de 1785 l'alça sí que es fa més evident en arribar el salari del mestre de cases a la cota dels 21.6 sous, amb una tendència creixent que el 1790 li permet assolir els 24.3 sous, fins arribar amb alguna fluctuació als 30 sous als finals del segle. Resumint: de 1774 a 1798, el salari del mestre de cases va augmentar a Barcelona el 100 per cent.

Doncs bé, a Mataró el salari del mestre de cases encara que resulti sempre inferior al de Barcelona, té un tendència a l'alça força semblant. De 1740 fins a 1772, el trobarem xifrat en 10 sous a totes les àpoques, dins d'una gran estabilitat. El 1777, i potser un poc abans (per manca de dades no podem precisar l'any exacte) veurem com passa de cop als 12 sous, *coincidint amb l'«arrencada» dels salaris de la construcció a Barcelona.* En endavant, als anys vuitanta a la majoria d'àpoques que hem trobat el mateix salari surt amb 15 sous, en tant que al darrer decenni, al costat dels 15 sous també se n'hi troben de 18 sous 9 diners, 20 i 21 sous. És a dir, que de 1777 (aprox) a 1799 el salari del mestre cases a Mataró, també hauria assolit un augment remarcable.

A part d'això, si tenim present que a finals del segle l'alt salari del mestre de cases també el trobem instal·lat en algunes altres poblacions del Maresme: Vilassar de Mar, 20 sous el 1796;[11] Arenys de Mar 18,9 sous el 1796;[12] Arenys de Munt, 22 sous 6 diners, el 1796;[13] Argentona, 22,6 sous el 1796-1798;[14] Llavaneres, 18,9 sous el 1798,[15] haurem de convenir que, malgrat que siguin dades disperses, aquella alça salarial no fou cosa tan sols de Barcelona i la seva zona d'influència, sinó que prengué dimensions de caràcter més general.

Ja hem dit abans que la tarifa dels mestres de cases mataronins era en tots els casos sempre inferior a la de Barcelona. Durant 20 anys, de 1752 a 1772, la diferència entre ambdós salaris només era de 4 sous, que cobrava de més un mestre de cases a Barcelona. En canvi, a partir dels anys de l'«arrencada», aquesta diferència es dispara i creix gradualment fins arribar als 10 sous a finals del segle, sempre a favor del mestre barceloní. Això es deu al fet que a la nostra ciutat hi devia haver unes altres condicions de vida, una organització del treball diferent o uns mestres de cases que no passaven, en general, de la rutina d'aixecar les rengleres de senzilles cases de cós, sobre la base del cens emfitèutic, característiques del desenvolupament urbà de la ciutat, que tant admiraven els viatgers de l'època.[16]

* * *

De banda de tot plegat, també haurem d'afegir que l'objectiu de Pierre Vilar no era limitar-se a publicar una simple sèrie de dades sobre el salaris de la construcció de Barcelona al segle XVIII, sinó que el seu interès anava més enllà: Era fer-ne una comparació amb l'evolució dels mateixos salaris de Madrid -segons les dades que n'havia publicat l'historiador Earl J.Hamilton-, i veure'n les diferències. El resultat de la gràfica que Vilar publica del moviment comparatiu d'aquests salaris a ambdues capitals resulta ben evident: la corba que representa l'índex dels salaris madrilenys va per sobre de la de l'índex dels barcelonins durant vint-i-vuit anys seguits (1746-1774), i, en canvi, a partir de 1775 la corba dels salaris de Barcelona emprèn una «arrencada» que supera sobradament la corba de Madrid, de la qual continua divergint àmpliament i a l'alça, durant tot el restant del segle. És en aquesta «arrencada», que Pierre Vilar hi veu, precisament, l'inici de la «dissociació entre el centre de direcció política d'Espanya i el seu centre de gravetat econòmic i humà, que tant pesarà», diu, «sobre la història peninsular del segle XIX»[17].

Heus ací, doncs, com aquell historiador francès va poder determinar un moment clau en la història hispànica, en servir-se d'una manera estadística de les escriptures d'àpoques d'obres, -aparentment de poc relleu històric-, que es troben als protocols notarials del Divuitè a casa nostra.

Joaquim Llovet

NOTES:

1.- Pierre Vilar «Dans Barcelone au XVIIIe siècle. Transformations économiques, élain urban et mouvement des salaires dans le bâtiment», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, II (Barcelona 1950), 7-51.

2.- Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu notarial de Mataró, (=ACA,ANM), manuals de Salvador Mataró, 31/12/1742; Salvador Torras, 29/2/, 11/4/1764, 5/2/1768, 11/11/1770, 2/12/1772; Josep Simon Riera, 1758, fol 19, 1760 fol 193; Antoni Torras,12/5/ 1798, fol 390 de 1799; Francesc Boronat, 8/2, 22/11/ 1778, 4/2,12/9/1780, 4/1, 6/5, 17/7, 17/12/1786, 28/2/1790, 2/12/1792, 7/2, 16/5/1796,18/8, 18/9/1798; Arxiu Històric Comarcal del Maresme, Arxiu Notarial de Mataró (=AHCM, ANM), manuals de Pau Teixidó, 6/7,10/10/1760, 25/4/1766, 12/6/1767, 22/7/67, 28/8/1768, 20/1/1771; Desideri Torras i Golorons, 3/2/1801; Francesc Fins i Colomer, 7/6/ 1801. No anotem els manuals que només hi figuren àpoques que no indiquen la data de les obres o no hi consten els salaris de la construcció.

3.- ACA,ANM, Antoni Torras, 12 maig 1798. Aquesta sínia, l'ocuparà, en part, l'actual plaça de Cuba.
Francesc X. Oller i Rovira «De l'horta del Lleó a la plaça de Cuba», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm.28 (Mataró 1987), 26-33.

4.- ACA, ANM, Salvador Mataró, 31 desembre 1742. Potser estigui en relació amb les tempestes «y continuación de abundantísimas lluvias» de finals de gener de 1740, que produïren «grandes estragos» en la canalització de les aigües a la ciutat i dels molins fariners (AMM, Acords, 9 abril 1740)

5.- ACA,ANM, Francesc Boronat, 16 maig 1796. Aquest era un dels onze hostals que hi havia a la ciutat l'any 1800, mostra de l'activitat restauradora a l'època a Mataró (AMM, AH, 192/06).

6.- ACA,ANM, Salvador Mataró, 15 gener 1736. Sobre aquest convent veg. Alexis Serrano Mendez, «La construcció del monestir de l'Assumpció de Mataró», *III Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme*. Grup d'Història del Casal (Mataró, 2006), 261-269. Veg. també el treball: «Convent de les Caputxines. La construcció del convent, església i altres dependències» (inclou còpia del contracte del 6 d'octubre de 1730 per la construcció del monestir), que es conserva a la Biblioteca Caixa Laietana, Col·lecció Mataró, pertanyent a la part del llibre de Josep M. Madurell i Marimon, *L'Art Antic al Maresme*, Premi Iluro 1968 (Mataró1970), que per raons d'edició quedà sense publicar.

7.- ACA,ANM, Salvador Torras,4 març 1766. Lloc aproximat a l'actual plaça dels Corrals.

8.- ACA,ANM, Francesc Boronat, 9 maig 1799.

9.- ACA,ANM, Francesc Boronat, 12 febrer 1776.

10.- Vilar «Dans Barcelone», 25.

11.- AHCM,AN, Desideri Torras i Golorons, 30 maig 1802.

12.- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar =(AHFF), Fons Notarial d'Arenys, Josep Golferichs, 17 març 1798.

13.- AHFF,Ms 1291, Memòries Casa Bellsolell de la Torre, p.141. Agraïm a Huc Palou, director de l'Arxiu F.Fita, haver-nos facilitat la numeració actual del ms. de les memòries de Casa Bellsolell.

14.- ACA,ANM, Francesc Boronat, 17 maig 1799.

15.- AHCM,AN, Desideri Torras i Golorons, 25 novembre 1804.

16.- Sobre el paper d'agilitadors del creixement urbà de Mataró al segle XVIII, que hi jugaren els mestre de cases, intercalats entre els propietaris dels terrenys i els emfiteutes reals, veg: Albert Garcia i Espuche, Manuel Guàrdia i Bassols, *La construcció d'una ciutat: Mataró 1500-1900* (Mataró 1989). Sobre la casa de cós, veg: Manuel Salicrú i Puig, «La casa de cós de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 35 (Mataró 1989),10-30.

17.- Vilar «Dans Barcelone», 51

La Federació de Joves Cristians de Catalunya va ésser un moviment de formació de joves, cristians i catalans, actiu al país des del 1931 fins al juliol de 1936, quan l'esclat anarquista suprimí de socarrel tots els llocs de culte, les comunitats religioses, els centres de formació i les organitzacions catòliques, i , a més, perseguí els sacerdots i les persones vinculades al catolicisme, arribant fins i tot a l'assassinat.

Francesc Masriera i Ballescà analitza tot seguit la gènesi i l'activitat dels fejocistes mataronins.

UNA APROXIMACIÓ A LA FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS DE CATALUNYA A MATARÓ (1931-1936)

QUÈ VA SER LA FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS

El gener de 1931, el Dr. Albert Bonet va fundar la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJCC), després d'haver visitat diversos països d'Europa, on les formacions catòliques de joves, molt ben organitzades, desenvolupaven una activa i engrescadora participació social des de la militància catòlica. El Dr. Bonet, fundava la Federació de Joves Cristians de Catalunya de cara als joves cristians per ser presents en la vida d'aquella nova i incerta etapa.

El 6 de març, el *Pensament Marià*, bisetmanari mataroní d'orientació catòlica, anuncia una conferència del Dr. Albert Bonet al Foment Mataroní, sobre «*Orientació que hem de donar a la joventut? Aprenem de les grans organitzacions catòliques estrangeres*» i que concretava amb «*Panorames de Joventut*»[1]. La conferència, que s'havia de celebrar el diumenge dia 8, va ser ajornada per malaltia del conferenciant. De totes maneres, l'esperit fejocista s'estava conformant en molts pobles i ciutats de Catalunya. Mataró no en va ser l'excepció i el bisetmanari Pensament Marià no va tardar gaire a fer-se'n ressò amb atenció i el 14 de juliol hi dedica l'editorial, un dels paràgrafs de la qual exposa clarament l'esperit que pretén la FJC: «Avui pot dir-se que aquesta Federació és un fet. Secretariat constituït, reglament aprovat per les autoritats eclesiàstica i civil, ponències de joves que treballen ardidament, i un estol de «sacerdots amics dels joves» que prepara la tasca per les orientacions a prendre segons les exigències dels temps moderns. Hem de dir que aquests capellans són sortits de les fileres de les novelles promocions»[2]. Sembla, doncs, que hi havia voluntat d'un salt generacional.

L'11 d'agost, el bisetmanari inicia una secció dedicada a la Federació amb un article titulat «*El nostre Propòsit*». Joan B. Layret és qui signa i hi fa una exposició del què pretén la Federació, que voldria d'un abast potent i fort «...susceptible d'influir notablement amb les seves orientacions en els futurs destins de la pàtria»[3]. Més endavant, el 25 de setembre, s'informa de l'interès dels joves del Círcol Catòlic d'Obrers, que organitzen una conferència sobre «Obligacions de la joventut d'avui dia. La Federació de Joves cristians». I el Grup Joventut convocava un concurs de cartells amb una molt bona participació: Jaume de Torres, Joan Esquerra, Josep Brullet, Emili Pineda, Josep M. Esquerra, Joaquim Viladevall, Josep M. Cruzate, Miquel Brullet, Joan Vallmajor, Lluís Quadrada, J. Domènech, Marià Ribas, Josep M. Soler, Joaquim Regàs, Antoni Pineda...[4].

El diumenge 15 de novembre de 1931, definitivament el Dr. Albert Bonet donà la conferència a Mataró, on presentà el llibre *Un viatge de cara als joves*, un recull d'articles que havia escrit al diari catòlic *El Matí*. El Foment Mataroní s'omplí de joves expectants de les paraules

del conferenciant fundador de la Federació. Què havia motivat els joves a fer acte de presència amb tanta afluència? Situem el moment i la ciutat en el context d'un temps canviant i delicat, en la necessitat de posicionar-se cristianament i en l'àmplia percepció que s'obria una època de moltes fluctuacions i dificultats socials i polítiques. La proclamació de la República l'abril de 1931 comportava un canvi d'estructures, algunes de les quals eren seculars a l'Estat espanyol.

Va obrir l'acte Francesc Cruzate, president del grup organitzador de l'acte. El Secretari General, senyor Ruiz-Hébrad, convidà a afiliar-se a la FJC i el senyor Fèlix Millet i Maristany, president, féu una avaluació de la disposició ètica i generosa del militant. Finalment, el Dr. Albert Bonet posà l'èmfasi en l'ideal d'obertura del jove fejocista: «...Cercle d'estudis i reunió mensual obligatòria. Res més. No s'exigeix res més. Que els joves volen anar a missa o a combregar? Que hi vagin. Que no ho volen fer? Que no ho facin. Se'ls exigeix només bona conducta. El sentiment religiós del jove volem que sigui espontani...» i també «Havem pensat de seguida amb la cultura física, amb l'esport i la gimnàstica. No haveu llegit mai dels cèlebres sòkols txecoslovacs? Doncs nosaltres farem uns sòkols catalans ...»[5]. El Dr. Albert Bonet feia una especial remarca a les reunions «Cercle d'estudis», on els fejocistes es reunien en petits grups una vegada al mes. Els cercles d'estudis eren una de les eines formatives que el Dr. Albert Bonet havia manllevat de les orientacions del fundador de la Joventut Obrera Cristiana de Bèlgica, el canonge, després cardenal, Josep Cardijn, amb el qual tenia una molt bona relació. Com veiem, el Dr. Albert Bonet aportava un programa d'organització els fonaments del qual eren extrets dels moviments juvenils europeus (Sòkols txecoslovacs / Joventut Obrera Cristiana belga) adaptats a un cristianisme avançat. Una moral basada en el compromís personal, d'arrel burgesa, assentat en la preocupació cívica i social, d'anàlisi sobre els drets de les persones,

Carnet del grup Joventut de Joan Esquerra i Tuñí. Fons Joan Esquerra i Tuñí.

Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. (MASMM).

refús dels excessos del liberalisme i defensa del corporativisme tot bescantant el marxisme, considerat-lo una utopia malsana. En definitiva, defensava la Doctrina Social Catòlica originada per les encícliques *Rerum Novarum* (1899) de Lleó XIII, i *Quadragessimo anno* (1931) i *Casti Connubili* (1932) de Pius XI, aquesta darrera dedicada a la dignitat del matrimoni.[6]

A Mataró les dues parròquies, Santa Maria i Sant Josep, comptaven amb els respectius centres d'esbarjo i formació. El Foment Mataroní i el Círcol Catòlic d'Obrers vetllaven per la promoció d'una pietat juvenil que s'alternava amb la convivència i la incidència en la vida col·lectiva des de la defensa de l'ideal cristià. La vinguda del Dr. Albert Bonet a Mataró, va despertar l'entusiasme dels joves que freqüentaven els centres parroquials del Círcol Catòlic d'Obrers i el Foment Mataroní, molts dels quals decidiren formar part d'un moviment tan engrescador: la Federació de Joves Cristians de Catalunya. A Mataró es constituïren quatre grups: Renaixement, al Círcol Catòlic d'Obrers, Joventut al Foment Mataroní, Lleó XIII, format per estudiants universitaris que es reunien al carrer d'en Pujol, i Fides Intrèpida, del col·legi dels Pares Escolapis.

La FJC va ser un moviment cristià d'una catalanitat molt posada en la tradició religiosa autòctona i reforçat a semblança dels moviments de les joventuts catòliques europees. Un catalanisme d'arrel cristiana que arrencava *«Amb Balmes i Torras i Bages, passant pels eclesiàstics de Vic, Jaume Collell, Verdaguer i Callís i Verdaguer i altres, i continuant per Carles Cardó ...».*[7] La tipologia general era de joves provinents de famílies petit burgeses, menestrals i obreres, que feien de la pràctica cristiana un model de vida, interessats pels problemes socials, el coneixement, les arts i la cultura física. Prioritzava la moral de grup, la fe i l'esperit religiós, posant èmfasi en l'ideal i l'organització. La Federació volia

arribar en plenitud a una educació integral, «federació endins», la pietat i la formació religiosa, i «federació enfora», el compromís temporal des de la fe cristiana. Els grups eren portats pels mateixos joves i el consiliari hi tenia un paper d'observador. L'esport i l'esbarjo eren tan consubstancials en la formació com els cercles d'estudis, les disciplines litúrgiques i l'aprofundiment de l'Evangeli. Una organització de base comarcal molt entroncada amb la realitat del nou país que s'anava bastint -s'estava elaborant la divisió comarcal de Catalunya per a la seva aprovació, l'any 1932-, cosa que no era ben vista per un sector de l'Església que considerava la Federació «massa catalana».

L'historiador Josep Benet en les seves memòries evidencia la poca disponibilitat de la jerarquia de la diòcesi de Barcelona envers la Federació. «Un altre problema que calia resoldre era el de les relacions entre FJC -organització amb uns 18000 militants, que no depenia de la jerarquia eclesiàstica- i la Joventut d'Acció Catòlica -amb uns centenars de joves, només, que era l'organització juvenil que depenia directament dels bisbes.»[8] De fet, FJC va néixer envoltada de suspicàcia per part d'uns i d'altres. La seva catalanitat provocava recels entre les jerarquies de l'Església espanyola, i els àcrates els titllaven de «feixistes», per analogia fonètica amb fejocistes. Un paràgraf de l'Himne de la Federació de Joves Cristians manifesta («Som catalans i cristians, que és com dir herois dues vegades»[9], premonitori d'un futur incòmode. Considerats com a enemics de la Revolució per uns i ja en ple franquisme apartats per catalanistes. De fet, el sentiment catalanista entrava en l'essència de la Federació

El *Butlletí del Círcol Catòlic d'Obrers*, del gener-febrer de 1932, anuncia la composició de la Junta directiva del grup Renaixement. President Josep Montells, Rafael Berga com a Vice-president, Marian Ferrer com a tresorer, i Cosme Pujades com a secretari, a més dels vocals de les respectives seccions del Círcol. I especifica que «Passades les fortes fredors de l'actual hivern, es reprendran les activitats dels Cercles d'Estudis del novell grup Renaixement. El de qüestions socials tindrà lloc cada dilluns, començant el dia 1 de febrer, i el d'apologètica el dimarts». També informa que s'hi discutirà sobre: *«...Laïcisme d'Estat»*, tema per cert ben interessant i de gran interès en el nostre país.[10]

El dissabte 22 i diumenge 23 de maig de 1932, al Seminari Conciliar de Barcelona, hi ha el Primer Parlament Fejocista. amb la participació de vuitanta-set delegats. Els que representen els quatre grups establerts a Mataró són grup Lleó XIII, Carles Clavell; grup Fides Intrèpida, Marià Ribas; grup Joventut, Josep M. Soler i grup Renaixement, J. Albert. Pel maig *Pensament Marià* publica la constitució de la junta del grup Fides Intrépida.[11]

La consolidació dels grups mataronins de la Federació, més endavant constituïts en una unió local, durant el primer semestre de 1932, és ben palesa, amb una notable activitat. El mes d'octubre es fa una acampada general a El Far conjuntament amb els Minyons de Muntanya, encapçalats per mossèn Antoni Batlle, i es dóna com a notícia la formació d'un grup d'avantguardistes, adolescents de deu a catorze anys.

Més endavant es fa referència al Decàleg Fejocista, setembre 1933. «La FJC no ha estat pas creada per ésser una associació pietosa exclusivament, com tampoc esportiva, professional i encara menys política; la FJC està per damunt d'això, ella és una escola integral de formació cristiana i per aixecar el to col·lectiu de la vida, com diu el decàleg, i des del nivell en que avui estem col·locats no es pot obrar d'altra manera».

Sentir-se atret per la FJC comportava compromís social i una particular aposta cívica redemptora, amb el convenciment de l'empenta moral de la doctrina cristiana a partir de les realitats més actuals. Una joventut inserida en la defensa de la fe i la pàtria catalana. Signe i sentiment que es fa patent en cadascuna de les formacions mataronines. Ja el 14 de novembre de 1931, al *Pensament Marià*, bisetmanari d'acció catòlica editat per les Congregacions Marianes, s'havia manifestat aquesta disposició en un suplement dedicat exclusivament a la Federació de Joves Cristians.[12] L'editorial del suplement ens situa d'una manera clara d'on ve, i què pretén, la nova formació i l'espai que vol cobrir. El primer paràgraf ja és ben explícit «A l'aparèixer la primavera passada els articles del Dr. Bonet en les planes de *El Matí* donant a conèixer les grans organitzacions de joventut d'alguns països d'Europa, hom albira un nou horitzó, que malgrat ésser conegut per una selecció, era encara amagat a una bona part d'aquells que tenien al seu càrrec la cura de la joventut. Però, si bé era desconegut en el detall també és ben cert que era fortament desitjat per tothom.» Segueix el suplement amb col·laboracions de joves mataronins en un ampli ventall programàtic. Hi trobem Francesc Cruzate, «Mot de convit», Jaume Font i Bigay, «Solidaritat social»; Miquel Brullet, «L'A.C. i la F.J.C.», Josep M. Soler i Vilà, «Esport-Cultura Física»,; Joan B. Layret,

«Els Cercles d'Estudis», C. Mas «La formació moral», J. Bonet, prevere, «Al marge de la J.A.C.», A.G., prevere, «La J.E.C.», Francesc X. Pasqués, prevere. «La J.O.C.», R. Roqué, «J.U.C.»

LA FEDERACIÓ DES DEL SETMANARI «*FLAMA*»

El 4 de desembre de 1931 es va començar a publicar a Barcelona el setmanari *Flama*, òrgan general de la Federació, que al primer número encapçala una crida adreçada «Als Joves Cristians de Catalunya», que acull el pensament de tots els fejocistes escampats arreu del país. Era una publicació impresa de gran format (31x42 cm.), molt acurada, amb treballs sobre temes del país i internacionals, biografies i estudis des de l'òptica humanista i cristiana, articles de divulgació i formació religiosa, art, cultura, esport, cinema i teatre. En la secció de divulgació de les activitats arreu de les comarques, anomenada «Actuació de la FJC», hi ha constància del moviment dels grups escampats pels pobles i ciutats de Catalunya. Mataró hi és present mitjançant els quatre grups que ja s'han esmentat. Una informació representativa i diversa. El 29 de gener de 1932 es fa ressò de la constitució del grup Joventut, dins el Foment Mataroní amb més de seixanta inscrits i amb els noms de la primera junta. President, Andreu Graupera i Planas; vice-president, Joan Comas i Pujol; secretari, Joan Layret i Pons; vice-secretari, Josep M. Soler i Vilà; tresorer, Miquel Esquerra i Tunyí; vice-tresorer, Josep Riera i Mora, i vocals, Joaquim Regàs i Artigas, Lluís Quadrada i Gallifa, i Pere Pagès i Masoller.

El dimecres 18 de maig de 1932, s'anuncia al *Pensament Marià* la formació del grup Fides Intrépida, amb seixanta afiliats. La junta queda formada pel Dr. Ramon Vilardell, president i els representants de les seccions, cultura física, Josep Maria Font (vice-president); gimnàstica, Josep Majó; excursionisme, Miquel Bartomeu; esport, Josep Recoder i Esquerra; cultura artística, Marià Ribas; cultura intel·lectual, moral i social, Josep Roura, a més del tresorer, Modest Tendero; del comptador, Lluís Mas; del vice-secretari, Lluís Ferrer. El consiliari del grup és el pare Honorat Aumallé i el sub-consiliari per a les seccions de cultura física i artística és el pare Eusebi Millán, tots dos escolapis.[13]

Els consiliaris cuidaven del consell religiós, i de l'orientació cristiana dels joves, però amb poca incidència, en l'activitat general, més associativa, ja que en aquests punts tots els grups gaudien d'una bona autonomia. Com ja s'ha esmentat, el pare Honorat Aumallé era el consiliari de Fides Intrèpida. El Dr. Josep de Plandolit, ho era del grup Renaixement, el Dr. Francesc Xavier Pasqués, del grup Lleó XIII, i Mn. Joan Domènech del grup Joventut.

Flama informa el 5 de febrer de 1932, que el grup Lleó XIII, «compta ja amb una quarantena de joves» i dóna compte de les activitats excursionistes i teatrals. El 15 d'abril en l'apartat de divulgació de les activitats dels grups a pobles i comarques, s'hi insereix una fotografia amb catorze joves calçant esquís, indicant que són «Socis del Grup Lleó XIII de Mataró a punt d'esquiar a Sta. Fe del Montseny».[14] L'esport responia perfectament a la formació del jove per a la recerca de l'equilibri físic i l'espiritual, una activitat imprescindible i necessària; es programaven sortides, acampades i concursos atlètics, i actuava, a més, d'element cohesionador per ser analitzat pels mateixos fejocistes. El grup Joventut va organitzar un cicle de conferències sobre temes religiosos, socials, artístics, patriòtics i esportius; el 28 de febrer de 1933 l'esportman fejocista del grup Joventut, en Josep M. Soler i Vilà, parlà de «L'esport eficaç col·laborador de la formació integral del jove cristià».

Socis del grup Lleó XIII de Mataró a punt per esquiar a Santa Fe del Montseny.
Flama, 5 febrer 1932.

En aquestes dates es constitueix la Unió local de Mataró, formada pels grups Renaixement, Joventut i Lleó XIII, base per a constituir la sub-federació Diocesana del Maresme que responia a la voluntat d'una àmplia participació organitzada, i depenia del Consell Federal, el màxim òrgan directiu. Una nota apareguda el 21 d'abril de 1933, anuncia la formació d'un grup a Sant Vicenç de Llavaneres[15], uns altres a Caldes d'Estrac, al Masnou i a Dosrius. I en aquesta mateixa nota s'informa que el grup Lleó XIII compta amb seixanta-tres socis.

Cada grup organitzava les activitats segons les seves capacitats i disponibilitats; sempre tenint en compte, però, la orientació i finalitat catòlica de la federació, on l'organització territorial en comarques era una realitat en el seu organigrama. El diumenge 18 de juny es reuniren a Premià de Mar els delegats de la comarca i s'elegí el Consell Comarcal: President, Xavier Clavell; Secretari, J. Coll; Tresorer, J. Solà; Delegat a la J.A.C., J. Abril; encarregat d'enquestes i estadístiques, J. Salamero. En la mateixa reunió s'acordà la celebració del primer Aplec Comarcal del Maresme, a Dosrius.

L'Aplec es va fer el 6 d'agost amb una programació densa que alterna litúrgia, míting i actes d'esbarjo. Al míting Fejocista s'anuncien parlaments de Xavier Clavell, de Mataró i del Consell Comarcal; Jaume Costa, de Badalona; Salvador Casasses, Ferran M. Ruiz i Fèlix Millet, del Consell Federal.

Unes notes al peu ens informen:

«-Tots els actes, menys el primer i darrer, es celebraran en el lloc conegut per Els plàtans d'en Mauri. Des del dissabte hi haurà un campament de l'Agrupació Excursionista de la FJC de C.

-Per dinar hi ha l'esplèndida Font del Sot; els que vulguin podran anar a la Fonda del poble. Preu, 4 pessetes.

-A l'estació de Mataró hi hauran autos per anar a Dosrius a les nou, a les onze, a la una i a les quatre.

-Per més detalls, dirigiu-vos al grup Lleó XIII de Mataró (Pujol, 7) o directament al senyor Ecònom de Dosrius.»[16]

De la marxa de l'aplec, se'n fa ressò el setmanari *Flama*, que especifica la participació dels grups gimnàstics mataronins Lleó XIII i Renaixement amb una magnífica exhibició, just abans del míting anunciat.

Fe, Pàtria i Justícia social, resumeixen plenament l'ideari de la FJC. I els Cercles d'Estudis són el marc on es presenten i discuteixen els temes pels mateixos fejocistes, en format de ponències. El grup Fides Intrèpida inicia, l'any 1933, un cicle dedicat a l'estudi del socialisme, amb el següent programa: 1r.- El socialisme francès fins a la revolució francesa de 1848. 2n.- El socialisme alemany fins a la mateixa data. 3r.- Estudi del socialisme modern en tots els seus aspectes; amb un afegit final que tractava del Comunisme «*contrari a la via social cristiana*». La qüestió social, segons FJC, es troba sotmesa entre dos corrents antagònics que laminen les relacions humanes i l'esperit, «a l'individualisme propagat per la Revolució Francesa, s'hi ha oposat un col·lectivisme marxista tan fracassat com l'altre...» i es reivindica el corporativisme «Lleó XIII fa quaranta anys, i més tard, l'actual Pius XI han indicat la conveniència de l'organització per professions que integren el corporativisme; i Dollfus, l'home de caràcter, colós de l'esperit, precisament pretén salvar la seva estimada Àustria, de les urpes «nazistes» a base del sistema corporativista...»[17]

Quant a celebracions patriòtiques, és notòria i significativa la participació dels grups Lleó XIII i Joventut en la commemoració el centenari de la publicació de l'*Oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau, inici de la Renaixença catalana, amb l'encesa de fogueres a mitjanit arreu de Catalunya. El dissabte 8 d'abril de 1933, unes quantes entitats mataronines, nou, hi participaren. El grup Lleó XIII ho féu dalt del Montcabrer i la Secció excursionista del grup Joventut a la muntanya de Céllecs.[18]

El grup Renaixement, la tardor de 1933, passa a anomenar-se grup Sant Jordi i el grup Joventut commemora la benedicció de la bandera, amb una missa de comunió general, actes esportius, una conferència de Francesc Regàs «Pelegrinatge a Roma», un cercle d'estudis extraordinari sobre el tema «Corporativisme» i una altra conferència de Joan B. Layret sobre «Commemoració del Centenari de la Renaixença». El disseny de la bandera del grup -una combinació de dos treballs-va ser el resultat del concurs que guanyaren Joaquim Ximenes i Josep M. Esquerra.

Avui ens estranya la dedicació i especial insistència del fet de la confecció d'una bandera pròpia com una fita important. Als anys trenta del segle passat era del tot comprensible, imperava una estètica pseudomarcial, hi havia una disposició estesa per manifestar la consolidació dels grups sota l'estendard que els representava de forma visual. Cada grup confecciona la seva bandera, el grup Lleó XIII ho fa saber a les acaballes del 1933 i la bandera és beneïda el 25 de febrer de 1934 a

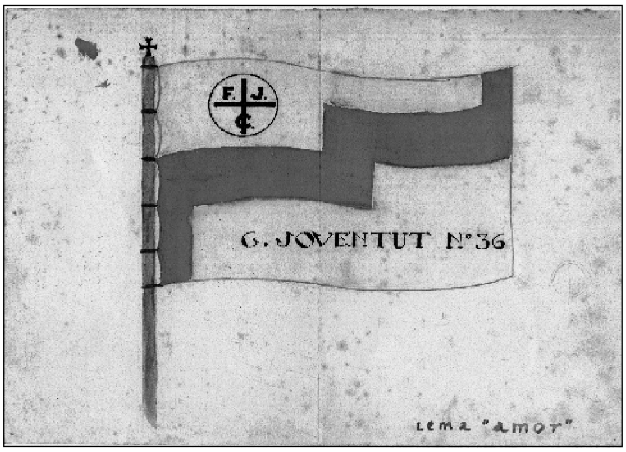

Un dels projectes de bandera presentat a concurs.
Fons Joan Esquerra i Tuñí

Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. (MASMM).

la capella dels Dolors de la basílica de Santa Maria, així com la del grup Sant Jordi és beneïda a la parròquia de Sant Josep. L'acte de propaganda a la Sala Cabanyes, organitzat per la unió local de la FJC, en aquell moment, va ser suspès per ordre municipal.

Del 3 a l'11 d'octubre de 1933 s'organitza un pelegrinatge a Roma amb motiu de l'Any Sant, presidit pel cardenal de Tarragona Francesc de P. Vidal i Barraquer. La FJC forma una comissió i fa una gran campanya de captació de pelegrins. La subfederació del Maresme organitza el sorteig d'un viatge a Roma. El grup Joventut s'hi inscriu amb dos representants, Francesc Regàs i Francesc Prat i el grup Lleó XIII hi va participar amb una bona representació, segons s'explica en unes notes al setmanari *Flama*. De retorn a Mataró, Francesc Regàs, el 23 d'octubre, dóna una conferència «Amb l'ajuda de magnífiques projeccions...» i es fa saber que «...la bandera... que aquests dies victoriosos i triomfants ha voleiat pels carrers de Roma.»[19] i que en la reunió corresponent al mes d'octubre, el grup Lleó XIII «...donarà detalls del Pelegrinatge fejocista a Roma».[20]

UNA ORGANITZACIÓ PRESENT A TOT EL TERRITORI CATALÀ

La FJC estava consolidada i escampada arreu de Catalunya. A la comarca del Maresme tenim referència a Mataró dels grups núm. 36, Joventut, núm. 41, Lleó XIII, núm. 42, Renaixement/Sant Jordi, i núm. 93, Fides Intrèpida; a Calella del grup núm. 59, Montserrat; a Sant Vicenç de Montalt del grup núm. 149, Montalt; a Caldes d'Estrac del grup núm. 152, Sol Ixent; al Masnou del grup núm. 159, Mar Blava; a Dosrius del grup núm. 168, Dosrius; a Premià de Mar del grup núm. 197, Maresme; a Arenys de Mar del grup núm. 171, Joan Pruna; a Teià del grup núm. 174, Resplendor; a Alella del grup núm. 130, Calassanç; a Vilassar de Dalt del grup núm. 181, Sant Genís; a Vilassar de Mar del grup núm. 206, Ramon Llull; a Tordera del grup núm. 265, Ressorgiment. Les poblacions del Maresme nord o Alt Maresme d'Arenys a Tordera, formen part de la direcció del Secretariat Diocesà de Girona, segons la divisió eclesiàstica.

Catalunya i les tradicions hi tenen pes, la subfederació del Maresme acorda, el 15 de desembre de 1933, de fomentar en tots els pobles la tradició dels pessebres. En art, la Federació abonava les concepcions clàssiques noucentistes, cosa que és ben palesa, per exemple, en la portada del suplement del bisetmanari *Pensament Marià* dedicat a la Federació de Joves Cristians. L'acampada, les lletres FJC sorgides del foc de camp, el jove excursionista saludant l'ideal; dibuix al·legòric, d'un esquematisme cívic i ordenat, cada cosa al seu lloc, interpretant un tot.

Bandera del grup Lleó XIII, beneïda el 25 de febrer de 1934, apadrinada per Josep M. Font i Mercè Plana i Bransuela. Fotografia feta davant del Portal Xic.

MASMM. Arxiu d'Imatges.

PENSAMENT MARIÀ

Suplement al número 1.427

La Federació de Joves Cristians

Capçalera del suplement de bisetmanari *Pensament Marià* dedicat a la Federació de Joves Cristians de Catalunya.

En l'organigrama de la Federació, l'organització comarcal responia a la necessitat d'inserir-se a la nova realitat de divisió territorial i també a la voluntat de facilitar la intercomunicació dels grups. El 31 de desembre de 1933, el Consell Comarcal del Maresme celebrà en el Noviciat dels Germans de la Doctrina Cristiana de Premià de Mar, un recés espiritual i una assemblea del Maresme per tractar l'organització comarcal. Es parlà dels punts següents: 1) Creació del Secretariat Comarcal; 2) Diades quatrimestrals; 3) Tanda d'Exercicis Espirituals; 4) Fitxer de tots els militants; 5) Formació d'un equip de propagandistes; 6) Inspecció de grups; 7) Possibilitats d'organitzar nous grups; 8) Biblioteca circulant comarcal. Les inscripcions s'havien d'enviar al Secretariat General (a nom del Consell Comarcal del Maresme) o directament a Xavier Clavell. La Riera, núm. 32, de Mataró.

Una nota al setmanari *Flama* del 25 de gener de 1934 dóna constància del nombre de socis de cada grup mataroní. Joventut tenia 80 socis, Lleó XIII 80 socis, Sant Jordi 35 socis.

L'any 1934, els grups de la Federació de Joves Cristians a Mataró, desenvolupaven una acció consistent i notòria, que traspassava el marc local. Xavier Clavell i Borràs és vocal del Consell Federal, ell i també Albert Mayol i Roca i Josep M. Soler i Vilà escriuen al setmanari *Flama*. Albert Mayol sobre «El castell de Burriac o de Sant Vicenç», el 23 de febrer.[21] El 13 de desembre de 1935, Josep M. Soler hi fa articles sobre l'esport. Xavier Clavell i Borràs, vocal del Consell Federal de la Federació de Joves Cristians, va ser un mataroní que va fer estada universitària a Freiburg i des d'allí enviava col·laboracions al setmanari *Flama* i al *Diari de Mataró*. Un article clarivident publicat a *Flama* i citat als *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* intitulat «S'acosta una nova guerra?» Tracta de l'ambient que ell veu i viu, d'una joventut alemanya abocada a l'esclat d'un nou conflicte bèl·lic, uniformada i militaritzada en un país que se sent humiliat després de la Primera Guerra Mundial (1914-1917).[22]

El diumenge 11 de febrer de 1934, a dos quarts de dotze, a la Sala Cabanyes, el Dr. Pere Tarrés i Claret, metge i figura emblemàtica de FJC, dóna una conferència sobre «La castedad en el jove és possible?» per invocar la contenció com a fet fonamental en la formació dels joves. Pere Tarrés i Claret, futur sacerdot, escrivia uns articles al setmanari *Flama* que intitulava «Glossa», els quals pel seu contingut espiritual i moral tenien una notable repercussió. Natural de Manresa, d'infant havia residit uns anys a Mataró, el seu pare treballava en una fàbrica del Camí Ral com a manyà muntador de telers. «D'aquests anys de l'estada de la família Tarrés-Claret a Mataró, poques notícies en tenim, fora que hi ha constància que el noi Pere va anar a col·legi als Escolapis d'aquesta ciutat i que en l'església de Santa Anna, de les Escoles Pies, el dia 1 de maig de 1913 va fer la Primera Comunió».[23] Ja gran, Pere Tarrés tenia

Xavier Clavell. Vocal del Consell Federal de la FJC. *Flama*, 1r. Congrés de la Federació de Joves Cristians, 11 de maig de 1934, p. 16.

una molt bona relació amb els fejocistes mataronins i sovint compartien tarima en les campanyes de divulgació dels postulats de la Federació. Tomàs Boixet m'ha explicat que el seu germà Joaquim presidia el Grup Renaixement i li feia costat. Pere Tarrés era home bondadós, i als seus amics els confiava, que si podia, el diumenge el dedicava a la seva mare, que era molt gran.

Els dies 22 i 23 d'abril de 1934, cent cinquanta fejocistes mataronins van assistir al Teatre Circ Olympia de Barcelona en el I Congrés General de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Un acte d'afirmació i defensa, i d'autoreflexió de la situació entre l'Església i la República. Hi participaren deu mil joves representant grups d'arreu de Catalunya[24] en unes jornades completíssimes d'actes religiosos (missa a la Catedral i a Santa Maria del Mar), actes esportius, socials i multitudinària concentració a l'Olympia per seguir els parlaments dels principals dirigents. Cada grup s'hi presentà amb la bandera pròpia com havia proclamat Ferran M. Ruiz Hebrard, vice-president, del Consell Federal i cap de propaganda.

Assemblees, aplecs, cercles d'estudis, excursionisme, esport... són activitats compensatòries encaminades a un cristianisme idealista integrador. L'orientació vers la pràctica religiosa intensa és el nus principal per a la missió moralitzadora dels joves militants. I aquest esperit d'una fe exemplar i determinant, superadora de les fronteres partidistes, troba un primer toc d'atenció amb la revolta del 6 d'octubre de 1934. La proclamació d'un Estat català pel president Companys alterà els carrers i desfermà actuacions iconoclastes preocupants. A Mataró, l'intent d'incendiar la basílica de Santa Maria per un grup anarquista va ser neutralitzat. Tanmateix, però, els esdeveniments revoltosos començaren a erosionar les raons per no participar en el joc polític dels joves fejocistes. Escriu Esteve Albert i Corb «Vàrem agafar un fusell cadascú, Bachs, Gironès, Layret, jo i un parell més que no recordo»[25] per defensar l'església. Aquests joves defensors de la basílica de Santa Maria, amb fusell, eren fejocistes, alguns de la Congregació Mariana i alhora militaven en l'organització nacionalista radical Nosaltres Sols!, que es confessava també apolítica.

El panorama polític català va patir una forta sotragada, empresonat el govern de la Generalitat i derogat l'Estatut. Dins aquesta situació excepcional, en els grups mataronins de la FJC prossegueixen les activitats (reunions, recessos, excursions...) d'una manera regular. El grup Sant Jordi, els dies 8 i 9 de desembre de 1934 programa una Primera Diada Esportiva. En una publicació editada en ciclostil s'anuncia que la Secció Avantguardista compta amb un equip de futbol, amb el delegat Josep Mora. La resta de seccions participants són basquetbol, delegat Cosme Pujadas; ciclisme, delegat Antoni Noè; falcons, director Josep Travesa i professor Joan Dalmau; futbol, delegat Marian Ferrer i Cassà; ping-pong, delegat Josep Llibre. També s'anuncia el projecte de reorganitzar la secció d'atletisme. A l'atletisme i l'excursionisme, els grups mataronins hi dediquen una atenció notòria. El 16 de juny de 1936, el grup Joventut edita les bases per a la Primera Diada Esportiva del Foment Mataroní.

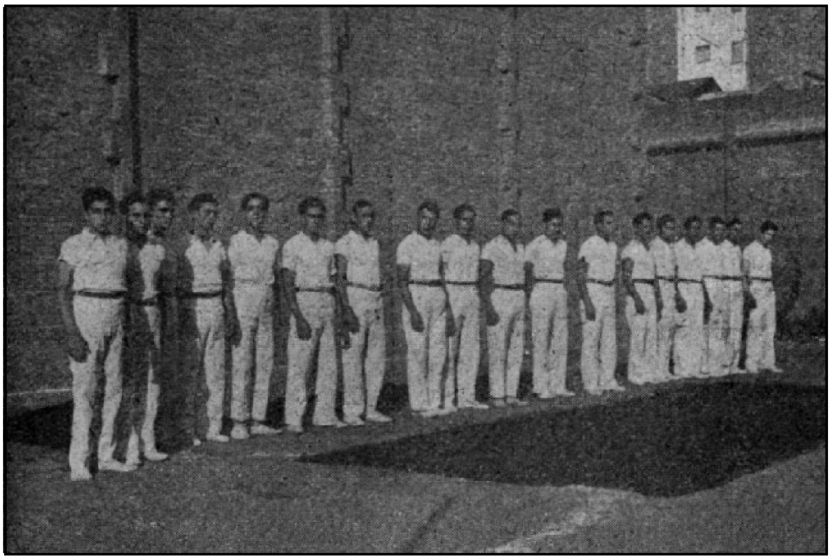

Falcons. Equip Sant Jordi de Mataró.
Flama, 6 de desembre 1935, núm. 193. p. 3.

En unes condicions inestables i de futur dubtós es preparava per al mes d'abril de 1936, a Barcelona, el II Congrés, el Congrés del cinquè aniversari, que es va considerar oportú no portar-lo a terme. En el seu lloc es féu, el 3 de maig, una assemblea general de presidents i delegats de grup. S'hi elegí un nou consell federal amb Albert Bonet com a consiliari general; Fèlix Millet com a president; Pere Tarrés com a vice-president primer; Ferran M. Ruiz Hébrad com a vice-president segon i el mataroní Xavier Clavell com a secretari general.

Xavier Clavell va insistir en la intensificació de la vida espiritual dels militants i «Del Congrés ençà, podem dir que la FJCC, en unes circumstàncies públiques anormals, i per tant, desfavorables, ha anat seguint el seu curs ascendent, ha augmentat considerablement el nombre de socis i, sobretot, han estat cada dia més nombrosos el nombre de pobles que s'han unit al nostre moviment».[26] Xavier Clavell i Borràs, va ser un dirigent rellevant en els òrgans directius de la Federació. Nascut a Mataró el 15 de novembre de 1912, era fill de Narcís Clavell, empresari, i Maria Borràs, un matrimoni mataroní amb catorze fills. Es casà amb Remei Sallent Balasch. Emigrà a l'Argentina i va morir el desembre de 1990 a Buenos Aires, ciutat on vivia. Dels seus sis fills, els tres grans, nois, van néixer a Barcelona i les tres noies a Buenos Aires.

L'espiritualitat, la litúrgia, l'esport i l'art eren constants formatives que potenciaven la disciplina i el compromís. Per la Fira de Mataró, el 1935, la unió local de la Federació, va organitzar a la sala d'exposicions de la Biblioteca de la Caixa d'Estalvis una exposició de pintura, dibuix, escultura i fotografia artística, amb participació d'artistes fejocistes d'arreu de Catalunya. Sebastià Llinàs i Bas en fa un bon article a les pàgines de *Flama*.[27]

1936, LA FEDERACIÓ DESORIENTADA I FRACCIONADA.

La Federació de Joves Cristians, el 1931, va acceptar la República amb tota la naturalitat del món; és més, la considerava un pas endavant Per situar-nos de com era i respirava la política la Federació, cal recuperar un paràgraf del manifest fet amb motiu del primer aniversari de la constitució de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. S'hi diu «i avui com ahir, més convençuts que ahir, perquè el temps ha confirmat l'encert de la nostra visió, convidem novament a la joventut catalana a aquest moviment. No és un moviment polític. Nosaltres no fem política ni pertanyem a cap partit, però volem fer pàtria per damunt de les polítiques i dels partits. El nostre cristianisme ens hi porta. El nostre cristianisme, és ple d'un sentit d'eficàcia perquè en ell retrobem esperit de ciutadania i de democràcia».[28] Una noble i alhora confiada posició que no va encaixar dins les turbulències desaforades d'un país en estat d'enfrontament permanent. I en una situació semblant la política emergeix arreu i és combatuda amb agressivitat pels qui no comparteixen el mateix postulat, els altres.

L'any 1935, a Barcelona, hi ha la II Setmana General d'Estudis, amb un tema principal «La formació en el militant i la pietat en el Grup». En les sessions s'incideix, i molt, sobre la potenciació de la pietat. «Fins a la data eren pocs el fejocistes que es preocupessin que el motor reunís totes les condicions necessàries per assolir l'àrdua costa que tenim a conquerir» i en aquesta mateixa crònica es lamenta la poca participació dels grups mataronins: «La nostra ciutat abstreta per la sonoritat -enguany apoteòsica- de la Festa Major, ha viscut poc menys que al marge d'aquest esdeveniment que interessa a la porció més selecta de la nostra joventut».[29]

El 1935, quan les coses començaven a ser complicades, dins l'Església creixia una posició jeràrquica decantada per una Acció Catòlica unitària i profundament pietosa, centrada en *«l'afany de cercar noves orientacions en el camí de la perfecció i trobar noves directrius que facilitessin la nostra unitat d'acció en el camí de l'apostolat...»*[30] i agafava volada; és el que es desprèn, també, de la crònica, amb el títol «Preparem-nos», sobre la II Setmana General d'Estudis. I una nota del grup Lleó XIII al *Pensament Marià* és ben explícita. «Pel fet d'haver-se d'adaptar el nostre grup a les noves normes que el Sr. Bisbe de Barcelona ha prescrit per les organitzacions d'Acció Catòlica, el Comitè Directiu es veu obligat a prendre acords que afecten la vida mateixa del grup.»[31] Hi ha voluntat de la jerarquia per a la reorganització general i per implementar la pietat davant l'inquietant context social d'aquell moment.

Analitzant la trajectòria de la FJC des de la seva fundació, és fàcil definir la composició de dues etapes i un epíleg dramàtic. Una primera fase vigorosa i d'expansió, d'èxit se'n pot dir, fins a l'any 1934; en segueix una segona, preventiva, de posicionament, dins l'anomenat «bienni negre», d'accentuació de la fe i la pietat. A la primera meitat del 1936, amb la victòria del Front Popular s'observa un posicionament expectant i es posa encara més èmfasi en la pietat i en la pregària. L'activitat excursionista, d'esport i festes socials queda alentida i, cosa digna d'estudi, s'insisteix en la formació activa de quadres d'avantguardistes, els fejocistes del demà. Hi ha consciència de situació delicada. Els aplecs, les acampades i els mítings donen pas als recessos espirituals. Una voluntat de permanència s'hi nota, permanència i presència, amb el convenciment de ser una peça catòlica important del país. Fer història. El diumenge 26 de gener de 1936, al Foment Mataroní, s'estrena

l'obra teatral *Pas als Joves Cristians* amb assistència de l'autor, Narcís Corbera i de personalitats rellevants del teatre catòlic i de la FJC. Amb la recomanació "No deixeu d'assistir a la representació d'aquesta obra inspirada en el gran moviment de la JOC i de la FJC".[32] Consolidació i continuïtat hi és ben present. Una nota del 17 de març al *Pensament Marià* fa saber que el grup Lleó XIII estrena nou local al carrer Santa Teresa, núm. 38. La secció excursionista del grup Joventut anuncia una anada a Núria, a practicar l'esquí, a finals de març, i en un recés comarcal a Premià, el 10 de maig, el president del grup Joventut, Joan Esquerra, hi presenta una ponència sobre els caps de colla.

Aquesta primera meitat de l'any 1936 recorda, vist amb perspectiva, els símptomes declarats que prejutgen una greu malaltia sense definir-ne l'estat. Hi ha tot un moviment de reafirmació, immunitzador dels valors de la Federació en la vessant més religiosa. A *Flama* del 10 d'abril de 1936 s'havia iniciat, en el "Llibre d'or de la FJC de C.", una relació de fejocistes futurs capellans, que es va anar ampliant en subsegüents números. Entre els setanta-tres inscrits n´hi ha set de Mataró, Josep Bonet i Gomis, Miquel Junqueras, Joan Lluís González, Josep Misser, Pere Montserrat, Lluís Calsapeu i Francesc Clascar. La militància d'aquests joves anava més enllà de l'organització social i formativa per consagrar-se a la vida sacerdotal.

I amb l'esclat de la sublevació militar, el 18 de juliol de 1936, i la reacció revolucionària desbocada, el fejocisme resta desarticulat, se sent desorientat, vigilat, i es produeixen assassinats. La litúrgia i la pietat passen a la clandestinitat. Difícil situació la d'aquells joves que veien maltractades les seves creences i se sentien en el punt de mira de la febre revolucionària. El setmanari *Flama* havia deixat de publicar-se, el fejocisme restava seriosament tocat, va perdre embranzida i els esdeveniments revolucionaris del 18 de juliol de 1936 el col·locaren a la defensiva. A les dificultats de la supressió dels cultes, s'hi afegiren les creixents demandes d'abolició religiosa en bé de l'establiment de la laïcitat, la qual cosa es féu més patent amb la persecució i eliminació de tot signe religiós a partir d'aleshores. Miquel Esquerra i Tuñí exposa en les seves memòries *Quatre germans en la Guerra Civil, 1936-1939*, els dos fets que el varen empènyer a prendre partit per un dels bàndols contendents, són aquests: A) La injustícia de la persecució religiosa, durant aquest període, a la zona republicana. B) L'actitud d'uns joves cristians que davant d'una situació en la qual no havien participat ni promogut, en comprovar els fets que durant el primer any es produïren en la zona republicana i essent mobilitzada la seva lleva, d'acord amb la seva consciència, decidiren passar a la zona Nacional ...[33]

A Mataró, a diferència d'altres ciutats, les víctimes fejocistes durant els primers mesos revolucionaris van ser poques. Al *Martirologi de la Federació de Joves Cristians de Catalunya*[34] n'hi ha registrades tres, dues del grup Joventut i una del Lleó XIII. El Dr. Josep Samsó i Elias, Joaquim Regàs i Artigas, del grup Joventut; Carles Clavell i Coll, del grup Lleó XIII. El Dr. Josep Samsó, rector de la parròquia de Santa Maria, va ser assassinat l'1 de setembre de 1936. Joaquim Regàs i Artigas, retingut a la presó de Figueres, va morir el 24 de gener de 1938 a l'hospital, i Carles Clavell i Coll, amb dos germans més, fou assassinat al Camí del Mig el 5 de febrer de 1937.

He citat la decisió de Miquel Esquerra en aquells dies turbulents. Ell, com molts d'altres, sentint-se perseguits, es van passar al bàndol «nacional». En coneixem, però, de signe diferent. Ès el cas de Joan Layret i Pons, del grup Joventut, secretari general d'Estat Català a l'exili, que va morir a Punto Fijo, Veneçuela i el d'Esteve Albert i Corp, del grup Ressorgiment, activista cultural en els anys més durs del franquisme.

Què va quedar del fejocisme un cop acabada la guerra? El paràgraf d'un treball editat a la publicació bimestral *Sentit*, l'any 1972, intitulat «Apunts per a una història de la J.O.C.», Josep Castaño ho explica amb detall i claredat. «Acabada la guerra, van haver intents de tornar a engegar la Federació, a Barcelona. Però si bé aquesta no va estar del costat dels vençuts tampoc ho va estar dels vencedors. En el fons, la FJCC era una organització catalana i per aquest sol fet ja quedava prohibida.»[35] La possibilitat de restaurar la Federació va restar entredita des del primer moment, i va ser suprimida. Les jerarquies eclesiàstiques es malfiaven del moviment i el consideraven desvinculat de les orientacions del catolicisme triomfant («católico-español»). El consiliari general i fundador va fer intents endebades i finalment va ser nomenat secretari de la Direcció Central de la Junta nacional de Acción Católica Española. Tot i així, encara que amb reserva, uns sectors catalans del clergat de base actuaren amb un esperit molt d'acord amb el que havia representat la Federació.

Cas a part és la incidència formativa en molts d'aquells joves, ja homes madurs, que havien passat per la Federació de Joves Cristians. N'he conegut

alguns, de caràcter i estatus socials dissemblants, cosa que m'ha permès endevinar uns punts coincidents: la fidelitat als conceptes en què creien, el respecte al sentiment religiós cristià i l'honorabilitat posada al servei dels altres amb discreció.

Francesc Masriera i Ballescà

NOTES.-

1.- *Pensament Marià*, Núm 1357, (Mataró, 6 de març de 1931), p. 1.

2.- *Pensament Marià*, Núm. 1393, (Mataró, 14 juliol 1931), p. 1.

3.- *Pensament Marià*, Núm. 1400, (Mataró, 11 d'agost 1931), p. 1.

4.- Molts dels components del grup Joventut van tenir un paper important en el Mataró de la postguerra.

Jaume de Torres i Profitós, advocat, va ésser secretari de la Cambra de la Propietat i promotor de moltes accions culturals, entre elles, la revista *El Maresme*.

Joan Esquerra va col·laborar al Museu Arxiu de Santa Maria i va iniciar l'Arxiu d'Imatges. El seu germà Josep M. va ésser joier a Barcelona.

Joaquim Viladevall va ésser arquitecte, com Miquel Brullet i Antoni Pineda.

Joan Domènech, decorador, propietari d'una botiga de mobles a la Riera.

Marià Ribas, arqueòleg, historiador i dibuixant.

Josep M. Soler i Vilà, esportista, secretari de Joan Antoni Samaranch.

5.- *Pensament Marià*, Núm. 1428. (Mataró, 17 novembre 1931), p. 11.

6.- PERE CODINACHS I VERDAGUER, *La Federació de Joves Cristians de Catalunya (1931-1936)*. Editorial Claret, (Barcelona, 1990), p. 228.

7.- CODINACHS, *La Federació*, p. 40.

8.- JOSEP BENET, *Memòries I. De l'esperança a la desfeta 1920-1939*. Edicions 62, (Barcelona, març de 2008), Col·lecció Biografies i Memòries, 70, p. 120.

9.- JOAN DE LA CREU CUADRADA I GALLIFA, "El meu record del 19 de juliol de 1936", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 29, (Mataró, juliol 1987), p. 27.

10.- *Butlletí del Círcol Catòlic d'obrers*, (Mataró, gener-febrer 1932).

11.- *Pensament Marià*, núm. 1470. (Mataró, 16 d'abril 1932), p. 1

12.- "Els Cercles d'Estudis", Suplement del *Pensament Marià*, núm. 1427, (Mataró, 14 de novembre 1931).

13.- *Pensament Marià*, núm. 1476, (Mataró, 18 de maig 1932), p. 1.

14.- *Flama*, núm. 19, (Barcelona, 15 d'abril de 1932), p. 6.

15.- Sant Vicenç de Llavaneres és ara de Montalt.

16.- *Flama*, núm. 85, (Barcelona, 30 juliol 1933), p. 12..

17.- *Pensament Marià*, núm. 1621, (Mataró, 17 d'octubre de 1933), p. 2.

18.- *Pensament Marià*, núm. 1568, (Mataró, 7 d'abril de 1933), p. 2.

19.- *Pensament Marià*, núm. 1620, (Mataró, 13 d'octubre de1933), p. 2.

20.- *Pensament Marià*, núm. 1621, (Mataró, 17 d'octubre de 1933), p. 2.

21.- Albert Mayol i Roca va ser durant molts anys director de la Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró.

22.- RICARD BUCH I ROSSELL, "Visió dels primers temps de l`Alemanya Nacionalista des del diari de Mataró", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, (Mataró, abril 2010), núm. 98, p. 20 a 41.

23.- *Records i notícies. Beat Dr. Pere Tarrés i Claret*, Comissió pro-canonització Dr. Tarrés, (Barcelona, desembre 2007), núm. 96, p. 2.

24.- CODINACHS, *La Federació*, p.166.

25.- ESTEVE ALBERT I CORP, *Quatre boigs de Mataró*, Accèssit Premi Iluro 1977, Caixa d'Estalvis Laietana, Editorial Dalmau, p. 79.

26.- CODINACHS, *La Federació*, p. 111.

27.- *Flama*, (Barcelona, 5 de juliol de 1935), p. 2.

28.- *Pensament Marià*, núm. 1538, (Mataró, 24 de desembre de 1932), p. 3.

29.- *Pensament Marià*, núm. 1800, (Mataró, 6 d'agost de 1935), p. 1.

30.- *Pensament Marià*, núm. 1827, (Mataró, 8 de novembre de 1935), p. 2.

31.- *Pensament Marià*, núm. 1817. (Mataró, 4 d'octubre de 1935), p. 2.

32.- *Pensament Marià*, núm. 1849, (Mataró, 24 de gener de 1936), p. 3.

33.- MIQUEL ESQUERRA I TUÑÍ. *Quatre germans en la guerra civil, 1936-1939*, edició privada p. 1.

Miquel Esquerra i Tuñí va treballar i va ésser comptable a Can Gassol. A la postguerra va ésser membre destacat de les organitzacions catòliques de la parròquia de Santa Maria de Mataró.

34.- *Martirologi de la Federació de Joves Cristians de Catalunya*, (Barcelona, 1992).

35.- *SENTIT*, (Barcelona, novembre-desembre 1972), núm. 23.

A partir de 1949 són sis els mestres que duen la batuta de l'anomenada Banda de Música de Mataró en règim de concessió: Jacques Bodmer, Adrià Sardó, Joan Fossas, Honorat Vilamanyà, Enric Gassol i Francisco Sánchez. Tots ells es comprometen amb l'Ajuntament a dirigir i gestionar una agrupació musical que ofereix concerts populars i amenitza els actes solemnes, oficials i festius de la ciutat.

La formació viu un període de brillant trajectòria i força presència ciutadana, però a mida que ens apropem a la dècada de 1960 l'activitat musical de la Banda decau. La descurança institucional, la supressió de l'Escola municipal de música, les tensions internes i els canvis radicals en el món del consum musical porten a la fi de la Banda.

Aquest tercer article signat per Nicolau Guanyabens i Calvet és la continuació dels publicats als números 100 i 101 de la nostra revista, i clou l'estudi sobre la trajectòria de la Banda Municipal de Mataró.

LA BANDA MUNICIPAL DE MATARÓ. DE 1949 A 1969

JACQUES BODMER MEYLAN, DIRECTOR ENTRE 1949 I 1951

Jacques Bodmer, de família d'origen català, neix l'any 1924 a la ciutat suïssa de Zuric. L'any 1949 està vivint a Barcelona i ve a Mataró de la mà de Lluís Terricabris (Terri) per responsabilitzar-se de la Banda de Música. És un jove pianista de 25 anys, amb un futur prometedor i que aleshores ja té orquestra de cambra pròpia a Barcelona[1]. El dia 6 de juliol de 1949 signa contracte amb l'Ajuntament i tot seguit debuta com a director de la Banda per les Santes, amb set concerts en cinc dies. La seva trajectòria mataronina dura un any i nou mesos. Al març de 1951 dimiteix perquè té noves ofertes relacionades amb les seva primera aspiració: ser director d'orquestra.

En època de Bodmer, la Banda està formada per uns 35 músics. Són admirats com a solistes els germans Rius, Enric Gassol, Josep Carbó i Joaquim Godo entre d'altres. Alguns d'ells toquen també en cobles. Solen ser homes que es guanyen el pa a les fàbriques, les oficines o els tallers. Les actuacions a la Banda, la cobla o l'orquestrina són un complement pecuniari que els ajuda. Assagen amb la Banda un o dos dies per setmana. Com que ho fan de nou a onze del vespre, Bodmer es queda a dormir a la casa del carrer de Sant Pere de Francisco Claramunt, el perruquer del Camí Ral amb qui ha fet amistat. L'endemà de matinada, agafa el tren per tornar a Barcelona.

Després de les Santes i passat l'estiu, el 16 d'octubre de 1949 s'esdevé el primer concert que serveix per inaugurar la temporada de l'Escola d'Arts i Oficis. El 27 de novembre, per Santa Cecília, la Banda és dirigida per un director convidat, Francisco Sánchez Curto. Cada tres mesos, Bodmer presenta un concert simfònic de Banda, sempre al teatre Clavé, i gairebé sempre amb una primera part de música de grans autors europeus (Mozart, Wagner, Borodin, Beethoven, Grieg, etc.) i una segona part de música espanyola, especialment fragments de sarsuela (Serrano, Lehar, Penella, Vives, Usandizaga, Caballero, etc.).

La banda de Bodmer toca en l'espai públic els dies de celebracions patriòtiques, també pel Combregar general, per Setmana Santa, per Corpus, per la Fira, per la Festa Major, etc. i, àdhuc es desplaça a pobles veïns per amenitzar grans esdeveniments com el de la inauguració del monument al cardenal Vives a Llavaneres.

Però el que caracteritza el pas d'aquest director suís per Mataró és que, aprofitant la seva presència a la ciutat amb motiu de la Banda, i d'acord amb la seva manifesta pretensió d'interpretar música orquestral, funda una orquestra de cambra amb el patrocini d'una jove entitat que vol promoure la música clàssica a Mataró, l'Associació de Música de Mataró. El primer concert és al teatre Monumental el dia 29 de gener. Hi participen un solista i 32 músics, la majoria

La Banda de Mataró pels carrers de Llavaneres, amenitzant els actes de la inauguració del monument dedicat al cardenal Vives. Setembre de 1950.
Director: Jacques Bodmer.

Imatge cedida per Joaquim Bertran.

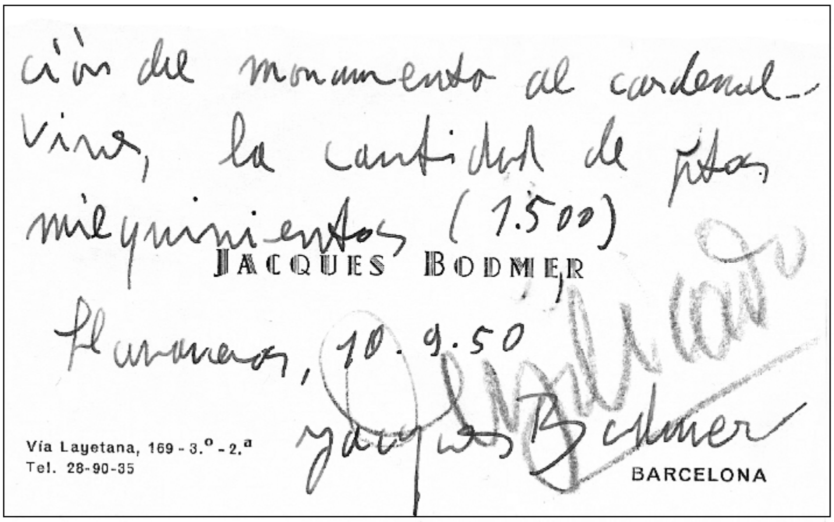

ción del monumento al cardenal Vives, la cantidad de ptas mil quinientas (1.500)

JACQUES BODMER

Llavaneres, 10.9.50

Jacques Bodmer

Vía Layetana, 169 - 3.º - 2.ª
Tel. 28-90-35

BARCELONA

Revers de la targeta signada per Jacques Bodmer conforme ha rebut 1.500 ptes. per l'actuació de la Banda, el setembre de 1950 a Llavaneres.

Arxiu Municipal de Llavaneres.
Comissió pro monument al cardenal Vives.

violins, violes, violoncels i contrabaixos. Només hi ha quatre músics amb instruments de vent, tots ells membres també de la Banda. També hi ha músics de la Banda tocant les violes o el contrabaix. Són músics que saben tocar més d'un instrument.

Sabem que aquesta orquestra debutant, aposta personal de Bodmer, fa dos concerts més a Mataró, al febrer i a l'abril, i un altre a Badalona, al juny. Les solistes són la pianista Maria Canela i la soprano Maria Cid. Amb tot, per raons que desconeixem, el recorregut de l'orquestra s'acaba aquí. En tot cas, val la pena apuntar com Bodmer, tercer director de la Banda en el període posterior a la Guerra, també viu aquesta tendència al simfonisme que, en el seu cas, el porta a crear una nova, però efímera, agrupació de cambra. Aquest jove director alterna i fa compatibles els concerts de banda i els d'orquestra. Les dues agrupacions, però, mai no toquen juntes.

El 6 de març de 1951, Jacques Bodmer presenta carta de dimissió i el regidor delegat de la Banda li accepta amb una nota d'agraïment pels serveis prestats.[2] Bodmer tindrà una dilatada i prestigiosa trajectòria com a director d'orquestra. Destaquem que entre 1970 i 1975 serà el director titular de l'Orquestra Simfònica Nacional d'Argentina i que a partir de 1985 serà director titular i artístic de l'Orquestra Santa Cecília de Pamplona, més tard Orquestra Simfònica de Navarra.

EL BREU PERÍODE D'ADRIÀ SARDÓ I PARALS

La tria d'Adrià Sardó com a relleu de Jacques Bodmer al capdavant de la Banda deu ser cosa pactada amb temps, perquè el mateix 6 de març de 1951, dia en què dimiteix Bodmer oficialment, l'Ajuntament demana a una sastreria de Barcelona un nou uniforme per al nou director Adrià Sardó.[3] L'estada a Mataró de Sardó és molt breu, a tot estirar només quatre mesos. Per les Santes del mateix any, és el subdirector Joan Fossas qui es fa càrrec dels concerts i els acompanyaments institucionals.

Adrià Sardó i Parals neix a Barcelona el desembre de 1915, estudia al Conservatori Superior de Música amb el professor Francesc Costa (violí) i amb Eduard Toldrà (direcció d'orquestra). Quan l'any 1951 se'l reclama a Mataró, té 35 anys, toca com a violinista a l'Orquestra de Barcelona i està pendent de fer les pràctiques de direcció d'orquestra.

A part de les habituals sortides primaverals de Setmana Santa, del «Día de la Fiesta de la Victoria», del Corpus i de la Fira, només coneixem l'execució d'un concert de la Banda sota les ordres

BANDA DE MÚSICA DE MATARÓ

Maestro Director: ADRIÁN SARDÓ

CONCIERTO SINFÓNICO EN EL TEATRO CLAVÉ

Domingo, 22 Abril 1951

Mañana: a las 11'30 en punto

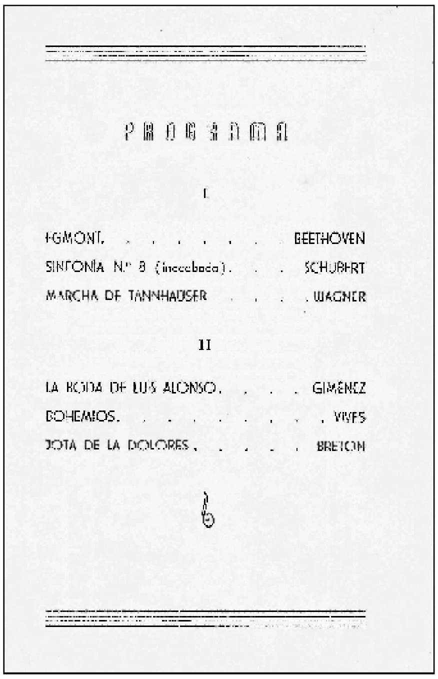
PROGRAMA

I

EGMONT . . . . BEETHOVEN

SINFONÍA N.º 8 (inacabada) . . . SCHUBERT

MARCHA DE TANNHAUSER . . . . WAGNER

II

LA BODA DE LUIS ALONSO . . . . GIMÉNEZ

BOHEMIOS . . . . VIVES

JOTA DE LA DOLORES . . . . . BRETON

Programa de l'únic concert de la Banda que Adrià Sardó va dirigir. Teatre Clavé, 22 d'abril de 1951.

MASMM. Programes de la Banda Municipal.

Membres de la Banda de Mataró en un descans. Anys cinquanta. Imatge cedida per Josep Canals.

de Sardó. És el diumenge 22 d'abril al teatre Clavé. Una primera part amb peces de Schubert, Beethoven i Wagner; una segona, amb obres de Giménez, Vives i Breton. Estructura i repertori heretats, lògicament, de Bodmer. La crítica del concert publicada al diari *Mataró* i signada per «Arco», es lamenta del «periodo de inactividad» que ha viscut la Banda i demana confiança per al nou director. Deixa anar una idea estesa entre un sector de l'opinió pública durant aquestes dècades: que hi ha grans partitures simfòniques no assumibles per les bandes de vent i percussió. Ho diu així de clar:

«No obstante, consideramos equivocada la puesta en los atriles de nuestra agrupación musical de obras sinfónicas a las que tenían marcadas preferencias anteriores directores. Decimos esto porque en el programa del domingo figuraba la Sinfonía Incompleta, de Schubert, que a nuestro leal entender es una de aquellas partituras a las cuales la Banda no se ha de enfrentar, por razones obvias».[4]

Adrià Sardó també tindrà una carrera brillant, com a director d'orquestra i com a primer violinista de l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya. És autor del llibre *El gest*, un notori manual sobre el gest en la direcció orquestral. L'any 1987 fundarà l'Escola de Música de Calonge que porta avui el seu nom.

L'APORTACIÓ DE JOAN FOSSAS I AMILS

La primera aparició de Joan Fossas al capdavant de la Banda, la trobem als actes i concerts de les festes de les Santes de 1951. Dirigeix l'agrupació mataronina fins a finals del 1953 i, si més no als inicis, ho fa com a subdirector. El seu cas és singular perquè ell fa de director sense ser el concessionari del servei de banda. La documentació reflecteix un període de dos anys i mig de provisionalitat en què s'espera l'arribada d'un nou director. Mentre, fa de director artístic Joan Fossas i de contractant eventual Francesc Escarpenter, músic veterà, membre de la junta de la Banda.[5]

Joan Fossas i Amils neix a Campdevànol l'any 1903. Aviat tota la seva família es trasllada a Mataró, al carrer Lepanto. El pare, sastre de professió, pensa en l'educació dels fills i busca la

Joan Fossas, cap a 1951.

Foto Caballé.
Imatge cedida per Adoració Fossas.

proximitat amb Barcelona. Joan mostra facilitat per la música i segueix els estudis d'harmonia, piano i composició. Després passa una temporada indeterminada a l'Argentina. Acabada la Guerra, quan surt del camp de concentració on ha estat empresonat, aconsegueix viure de la música diversificant la seva activitat: classes particulars de piano, professor a l'Escola d'Arts i Oficis, músic d'orquestrines, compositor i arranjador, membre de la rondalla de la Falange (sap tocar també l'acordió i la guitarra), professor de l'Acadèmia Quintero Quiroga de cantants professionals, etc.

Per damunt de tot, és conegut com a fundador i membre de l'orquestrina Nueva Oriental de Mataró, grup de renom a l'època en què les melodies de Glenn Miller, els boleros, els pasdobles i els tangos, estan fent furor en festes majors i llocs turístics de la costa catalana. Precisament l'activitat compositiva de Fossas va en aquesta direcció. Com a autor, té enregistrades una vintena de peces ballables.[6]

Joan Fossas s'estrena com a director de la Banda al juliol de 1951. És un pianista experimentat de 48 anys que entoma el repte de dirigir la institució musical més important de la ciutat. Reprèn els concerts dominicals del Clavé i renova força el repertori, introduint obres de Mascagni, Txaikovsky, Chopin, Suppé, Kettelbey, Luna o Chueca. En general, dins la música clàssica, tria fragments més populars, allunyats de l'opció d'accent

Banda de Música de Mataró

Maestro Director:
JUAN FOSSAS

Selecto Concierto Sinfónico Popular

en el

TEATRO CLAVÉ

Domingo, 18 Mayo 1952 — Mañana, a las 12 en punto

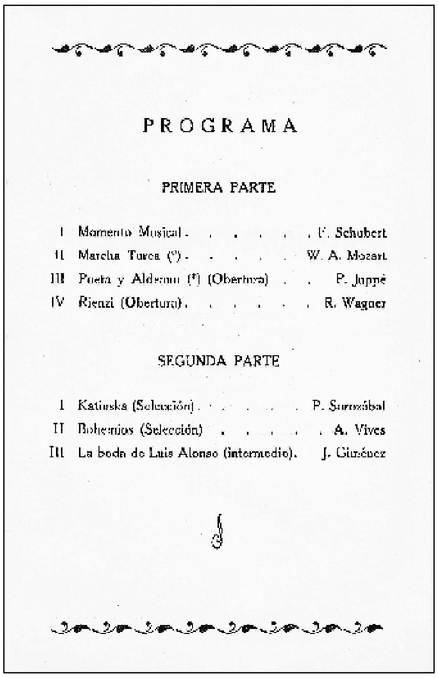

PROGRAMA

PRIMERA PARTE

I	Momento Musical	F. Schubert
II	Marcha Turca (*)	W. A. Mozart
III	Poeta y Aldeano (*) (Obertura)	F. Juppé
IV	Rienzi (Obertura)	R. Wagner

SEGUNDA PARTE

I	Katiuska (Selección)	P. Sorozábal
II	Bohemios (Selección)	A. Vives
III	La boda de Luis Alonso (intermedio)	J. Giménez

Programa del concert de banda del 18 de maig de 1952 al teatre Clavé. Director Joan Fossas.

MASMM. Programes de la Banda Municipal.

Membres de la cobla Mataró, la meitat dels quals eren membres de la Banda Municipal. 23 de novembre de 1952.

Foto Caballé.
Imatge cedida per Josep Canals.

simfònic. Quan Honorat Vilamanyà agafa la direcció de la Banda, al desembre de 1953, Joan Fossas continua almenys fins al 1959 com a subdirector, i així es fa constar en la primera pàgina de tots els programes de mà dels concerts. Fossas segueix treballant com a pianista i professor. Viurà a Mataró fins a la seva mort, l'any 1994.

LA DÈCADA D'HONORAT VILAMAYÀ I SERRAT

Honorat Vilamanyà neix a Ripoll al 1905. Del seu cosí, el músic i compositor Ramon Serrat, rep les primeres lliçons d'harmonia i violí. Estudia piano amb Juli Pons i aprofundeix en el violí amb Eduard Toldrà. Cap al 1925 funda la cobla-orquestra Els Serratins on exerceix d'instrumentista de tenora i tible. Dirigeix l'Orfeó de Ripoll i fa de professor a l'Escola Municipal de Música de Vic. Durant la Guerra fa de director de la Banda de Música de Sanitat de l'Exèrcit de l'Est. L'any 1950 es trasllada a Olot on passa a dirigir l'Orfeó Popular Olotí i l'Escola Municipal de Música, a més de Ràdio Olot. La denúncia contra un programa de ràdio que s'emet en català i que condueix la seva esposa Mercè Sala, acaba amb el cessament de Vilamanyà.

Honorat Vilamanyà i Serrat, dècada de 1950.
Foto Blanch (Ripoll).
Imatge cedida per la família Vilamanyà.

El músic Amadeu Casanovas, líder de l'Orquestra Els Verds i amic personal de Vilamanyà, l'orienta per traslladar-se a la capital del Maresme. El mestre escriu una carta des d'Olot, datada el 22 d'abril de 1953, adreçada a Joan Visa, regidor de cultura de l'Ajuntament mataroní, oferint-se per ocupar la plaça de director de la Banda que sap que està vacant.[7] No sabem què acorden el dia 25 de juny quan es reuneixen al despatx de Visa, en qualsevol cas el mestre Vilamanyà passa a dirigir de facto la Banda de Música al desembre de 1953 i no signa el contracte oficial de la concessió fins al dia 19 de juliol de 1955, és a dir, dos anys després.

Quan Vilamanyà arriba a Mataró té 48 anys. És un músic i compositor experimentat. Dirigeix la Banda durant deu anys, en plena maduresa professional, fins al dia de la seva mort, el 29 de desembre de 1963. També es fa càrrec de l'orquestra i el cor de la Sala Cabanyes, imparteix classes de música a diverses escoles, dóna classes particulars i compon. Però el seu pas per la Banda no és fructífer com ell voldria. El poc suport institucional i el tancament de l'Escola de Música debiliten l'agrupació. Als darrers anys, els problemes de salut de Vilamanyà s'afegeixen al decaïment.

EL CONTRACTE DE VILAMANYÀ

Al març de 1955, Joan Bonareu, regidor municipal encarregat de la Banda, inicia el tràmits per regularitzar la situació d'Honorat Vilamanyà que, des de fa 16 mesos, dirigeix i gestiona el grup musical sense un acord signat. Bonareu es mostra partidari de crear una plaça de funcionari per a la figura de director de la Banda, però els informes tècnics, contràriament, aconsellen la coneguda fórmula de la concessió del servei de banda. En aquesta ocasió, l'administració local convoca, per primera vegada en el període posterior a la Guerra, un concurs públic. L'anunci i les condicions de la contractació es publiquen al *Boletín Oficial de la Provincia* de 18 de maig. La Comissió Municipal Permanent de 16 de juny adjudica el servei a l'única proposta presentada, la de Vilamanyà.[8]

El contracte que signa el músic de Ripoll amb l'alcalde Pedro Crespo el 19 de juliol de 1955, en essència és molt semblant al que havia signat Domènec Rovira tretze anys enrere. Amb 72.000 pessetes anuals (a l'època de Rovira eren 18.000), la Banda de 1 director i 36 professors ha de fer-se càrrec de 10 concerts anuals i la participació

La Banda de Música pujant la Riera, amb Honorat Vilamanyà al capdavant, situat a tres passes darrera el guàrdia municipal que es veu a primer terme. Finals de la dècada de 1950.

Imatge cedida per la família Vilamanyà.

als actes oficials i les festes assenyalades. El vestuari, a compte de l'Ajuntament; l'instrumental, també, sempre que el músic no dugui el propi de casa; els assaigs, 8 al mes. L'inventari de partitures, instruments, faristols, fundes, armaris i cadires reflecteix que el valor dels béns és de 149.000 ptes. El darrer punt del conveni, autoritza els músics a utilitzar l'escut de la ciutat, però en canvi no esmenta per a res la facultat d'anomenar-se «Banda Municipal».

La diferència més significativa entre el contracte de Rovira i el de Vilamanyà rau en el fet que el càrrec de director d'aquest darrer no inclou la direcció de l'Escola de Música. De fet, Vilamanyà no exerceix ni de professor perquè l'Escola d'Arts i Oficis deixa de programar cursos de música en plena metamorfosis cap a una escola de formació professional industrial. Per això, el contracte especifica que per entrar a la Banda tindran preferència «los alumnos de las escuelas de música de la ciudad», en clara al·lusió a les ofertes privades existents.

UN MÚSIC AMB GRANS CONEIXEMENTS

El repertori que afronta Vilamanyà és molt extens. Música d'autors espanyols combinada amb autors d'òpera italiana i fragments dels clàssics centreeuropeus. Destaquem un concert dedicat íntegrament a la versió completa de *L'Arlesianne* de Bizet (amb Enric Gassol de flauta solista), l'estrena de *Ripoll vila comtal* (una obra del propi Vilamanyà per a banda i tenora solista) i la interpretació d'una síntesis d'obres de Haydn transcrites per a 14 instruments.

Honorat Vilamanyà, igual que havia fet Jacques Bodmer, agrupa un conjunt simfònic sota la seva direcció. L'anomenada Orquestra Simfònica de Mataró fa concerts molt dignes entre juny de 1959 i maig de 1960. El 26 de febrer de 1960, per exemple, el pianista Josep Canals

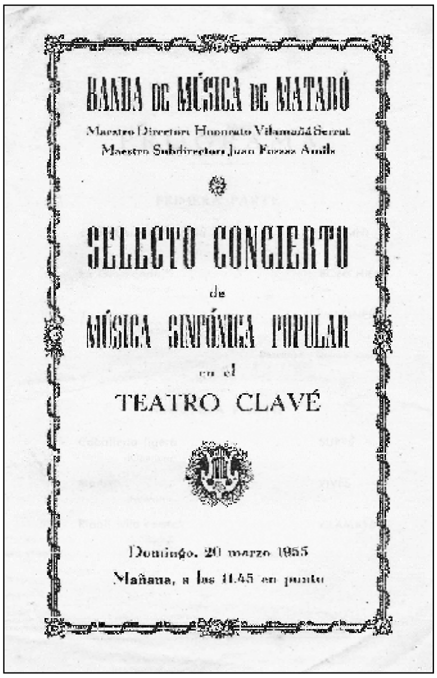

BANDA DE MÚSICA DE MATARÓ

Maestro Director: Honorato Vilamañá Serrat

Maestro Subdirector: Juan Fossas Amils

SELECTO CONCIERTO

de

MÚSICA SINFÓNICA POPULAR

en el

TEATRO CLAVÉ

Domingo, 20 marzo 1955

Mañana, a las 11.45 en punto

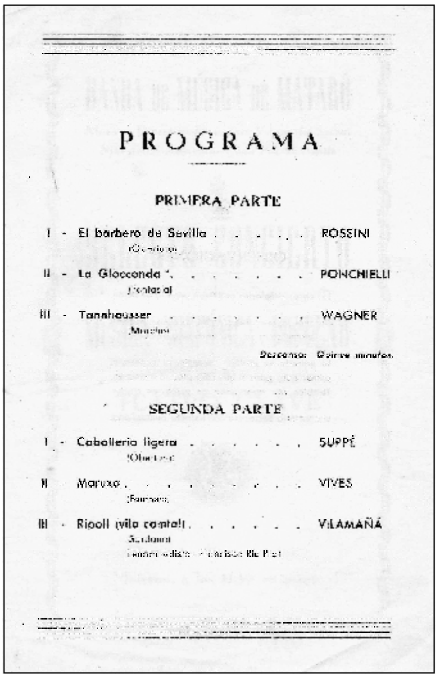

PROGRAMA

PRIMERA PARTE

I - El barbero de Sevilla . . . . . . ROSSINI

II - La Gioconda . . . . PONCHIELLI
(Fantasía)

III - Tannhausser . . . . WAGNER

Descanso: Quince minutos.

SEGUNDA PARTE

I - Caballería ligera . . . . . . SUPPÉ

II - Maruxa . . . . VIVES

III - Ripoll (vila comtal) . . . . . . VILAMAÑÁ

Programa del concert de banda del 20 de març de 1955 al teatre Clavé. Director Honorat Vilamanyà. Es consigna també el paper de Joan Fossas com a subdirector.

MASMM. Programes de la Banda Municipal.

interpreta el *concert número 3 per a piano i orquestra* de Beethoven, al Foment. Tanmateix, i com passa repetidament, la iniciativa queda frustrada per manca de finançament.

Vilamanyà compon més de trenta sardanes en un estil molt descriptiu i colorista que no defuig les dissonàncies ni la complexitat del contrapunt. *L'hereu Riera*, *Joguets de fira*, *El Ferm* o *Ripoll vila comtal* són de les més conegudes. Home de profunds coneixements musicals, també crea peces de cambra, lieder, corals per a orfeó, obres per a piano, peces per a cobla i una sarsuela. L'obra simfònica per a orquestra *Els gnoms de la Maladeta*, estrenada l'any 1956 al Palau de la Música amb direcció d'Eduard Toldrà, marca el punt més alt de la seva producció artística. El mestre és recordat per la seva bonhomia i és estimat pels seus músics. Josep Puig Pla explica que «Vilamanyà, lluint l'uniforme i la gorra, amb el seu caminar apressat (movia les cames i els peus d'una manera característica), encapçalava el grup empunyant la batuta amb gest nerviós i enèrgic».[9]

Els darrers anys del període Vilamanyà són de decadència, bàsicament per la descurança institucional. L'Ajuntament no aposta per la Banda, mira d'estalviar-se despeses de vestuari i instruments, deixa de subvencionar l'ensenyament de la música, canvia el local d'assaig de la formació cada dos per tres i, en una ocasió deplorable, ordena traslladar el material de la Banda cap a dos magatzems sense avisar prèviament ni al director ni a la junta.[10] Joaquim Casas, en un article publicat al diari *Mataró* de 28 de novembre de 1961, es lamenta de la deixadesa:

«Indubtablement, si la ciutat ha de tenir una Banda si fa no fa oficial, ha de ser amb una presentació correcta, presència exterior i una certa qualitat musical. I una de dues, o ens disposem a dignificar la Banda -que aquest és el criteri de la majoria dels mataronins- o, en cas contrari, se suprimeix. La ciutat no té perquè mantenir una agrupació que no es revesteix del prestigi que la mateixa ciutat reclama i mereix».

DIVISIÓ INTERNA, DECLIVI I DISSOLUCIÓ

Amb la mort del mestre Vilamanyà, s'obre un període d'uns sis anys d'irremeiable caiguda. A la deixadesa general i les remuneracions baixes, s'hi sumen diferències de model de banda, rancúnies personals i canvis radicals en el món del consum musical que fan que a Mataró la música de banda quedi a l'estacada.

El 25 de febrer de 1964, l'Ajuntament encarrega a Enric Gassol Crusat, flautista del grup, la direcció provisional «hasta tanto se resuelve la designación de nuevo director en forma regla-mentaria».[11] Al mateix moment, Francisco Sánchez Íñiguez, membre de la Banda i antic sergent músic del regiment Badajoz de la nostra ciutat, ara jubilat, sol·licita formalment ocupar la plaça de director. Ho fa diverses vegades entre gener de 1964 i març de 1966 amb l'aval d'un grup de 16 components de la Banda. Mai no troba resposta del govern municipal fins que el dia 7 de juny de 1966 l'alcalde Pedro Crespo el fa cridar per nomenar-lo director accidental en substitució de Gassol que està de baixa a causa d'una intervenció quirúrgica.[12]

Sembla que Sánchez pretén una banda disciplinada a l'estil militar, que marqui el pas i llueixi galons. Això no agrada a un sector de músics veterans que davant les sospites d'amiguisme, d'irregularitats en el repartiment de vestuari i d'anomalies en els pagaments, acaben prenent una decisió controvertida: ingressar l'arxiu de la Banda a la Biblioteca d'una entitat d'estalvi. Enric Gassol i Francesc Escarpenter signen amb data 19 de novembre de 1965 una nota molt breu: «Los que suscriben hacen donativo a la Biblioteca Popular de la Caja de Ahorros de Mataró de 44 legajos y 179 libros, provenientes de la colección que fue de Don Agustín Coll Agulló».[13] És des d'aleshores que el fons de partitures de la Banda Municipal es conserva a la Biblioteca de Caixa Laietana.

El 5 del juliol de 1966, dos anys i mig després de la mort de Vilamanyà, l'Ajuntament convoca un nou concurs per adjudicar el servei de banda de música.[14] A l'agost, Enric Gassol demana poder tornar a la direcció i rep una negativa. Per la seva part Sánchez, com a director interí, demana les partitures a la Biblioteca, i rep també una negativa. Demana la intervenció de l'alcalde per recuperar l'arxiu, però no obté resposta.

A la tardor, el procés administratiu segueix el seu curs i finalment únicament Francisco Sánchez presenta la seva oferta per dirigir la Banda. El 20 de desembre de 1966 signa un contracte gairebé calcat al que havia firmat Vilamanyà l'any 1955, amb dues xifres diferents. Ara la Banda ha de tenir només un director i 25 músics, i tindrà una dotació de 100.000 pessetes anuals. Però un any i mig després, la Comissió Municipal Permanent de 17 de maig de 1968, a proposta del ponent de Cultura Lluís Soler, acorda suspendre el contracte amb Sánchez[15] adduint que cal redactar un reglament intern de la Banda i canviar el model de

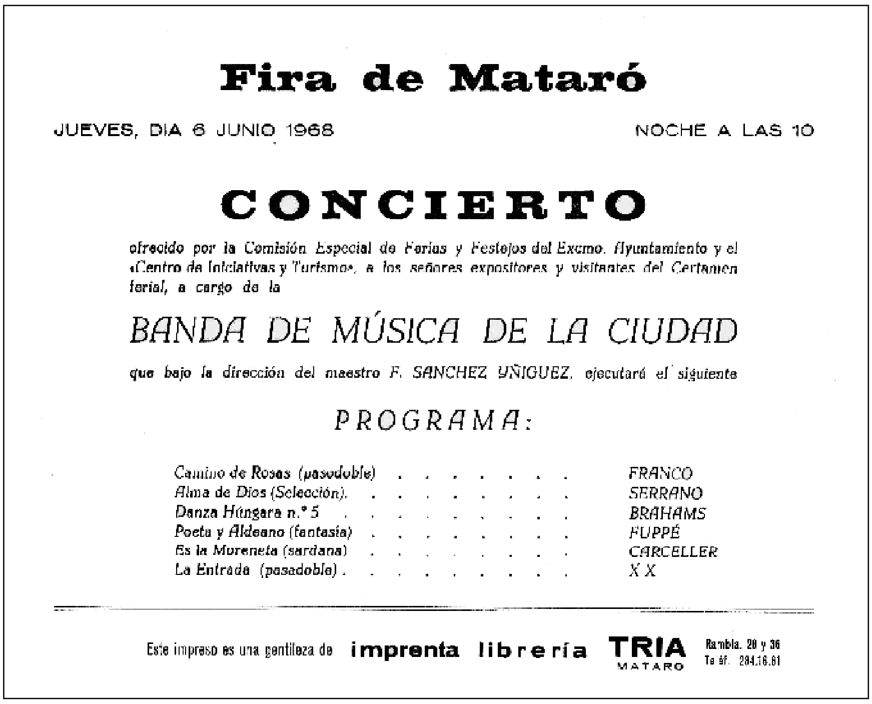

Fira de Mataró

JUEVES, DIA 6 JUNIO 1968 NOCHE A LAS 10

CONCIERTO

ofrecido por la Comisión Especial de Ferias y Festejos del Excmo. Ayuntamiento y el «Centro de Iniciativas y Turismo», a los señores expositores y visitantes del Certamen ferial, a cargo de la

BANDA DE MÚSICA DE LA CIUDAD

que bajo la dirección del maestro F. SANCHEZ YÑIGUEZ, ejecutará el siguiente

PROGRAMA:

Camino de Rosas (pasodoble)	FRANCO
Alma de Dios (Selección)	SERRANO
Danza Húngara n.º 5	BRAHAMS
Poeta y Aldeano (fantasía)	FUPPÉ
Es la Moreneta (sardana)	CARCELLER
La Entrada (pasodoble)	X X

Este impreso es una gentileza de imprenta librería TRIA MATARO Rambla. 20 y 36 Teléf. 284.16.81

Programa del concert de banda del 6 de juny de 1968 al recinte de la Fira. Dirigeix Francisco Sánchez.

MASMM. Programes de la Banda Municipal.

Si bé a nivell administratiu la Banda es dissol l'any 1975, en realitat la seva activitat bàsica s'atura l'any 1969. La prova és que, per primera vegada en dècades, l'any 1970 la Banda de Música de Mataró no participa en cap acte de les Santes. Aquell any l'Ajuntament lloga una banda de Blanes. Als anys setanta la contractació de bandes foranes per les Santes i de cobles per als actes oficials de petit format intenten omplir el buit que ha deixat la Banda.

relació amb l'Ajuntament. Entremig hi ha un afer d'instruments extraviats que porta molt d'enrenou. Entre línies, tots els documents evidencien crispació i descontentament.

Tot indica que Francisco Sánchez continua dirigint la Banda un temps, sense accés a les partitures i sense contracte oficial. Ell presenta sovint pressupostos i projectes per renovar la Banda moralment i artísticament, però sense resposta. Quan el 20 de març de 1975 presenta la dimissió, explica que fa prop de dos anys que l'Ajuntament no abona les mensualitats acostumades. L'alcalde Francesc Robert decreta que se li torni la fiança inicial. Aquí s'arxiva el cas i fineix la Banda.

Amb tot això, és fàcil imaginar que l'activitat de la Banda cau en picat a partir de 1964. La formació participa mínimament en els actes festius i oficials. És requerida anualment en l'acte d'Homenatge a la Vellesa i interpreta algun concert per la Fira o per Santa Cecília, sempre en espais oberts. Repertori escàs amb fantasies i pasdobles, fragments de sarsuela i alguna marxa. Interpreta també el pasdoble *Bajo el cielo manchego* del propi Sánchez Íñiguez.

L'ACTUALITAT

Cal esperar l'any 1980, en ple impuls democràtic, quan l'Ajuntament resol fitxar, només pels dies de Les Santes, la Societat Musical Mestre Orts de Gaianes de la ciutat de Cocentaina (País Valencià). Entre 1980 i 2003, aquesta formació és la responsable de l'animació musical del singular fet festiu de finals de juliol. Tot i ser una agrupació forana, és una banda molt estimada per la seva presència continuada i la seva qualitat. Ningú no dubta que la Banda de Gaianes juga un paper determinant en la revalorització de la música de banda a la ciutat.

Des de 1989, la banda valenciana comparteix protagonisme amb l'Agrupació Musical del Maresme, una formació de casa que neix l'any 1984 dirigida per Francesc Soler, i que pren el relleu en solitari l'any 2004. Aquesta formació es forneix dels alumnes avançats de les escoles de música de la ciutat. Actualment, en conveni amb l'Ajuntament de Mataró, no només acompanya alguns dels actes de la Festa Major, sinó que també amenitza altres esdeveniments rellevants que es celebren a la ciutat.

Nicolau Guanyabens i Calvet

NOTES

1.- Al *Mataró* de 12 de desembre de 1950 es llegeix que el director suís ha dirigit l'Orquestra Bodmer al Palau de la Música, amb la participació de la pianista Rosa Sabater com a solista.

2.- Arxiu Municipal de Mataró, Expedient de Cultura C-0015-34. «Dimisión de su cargo [Jaime Bodmer Meylan] en la Banda de Música».

3.- AMM, Expedient de Cultura C-0026-09.

4.- *Mataró*, 21 abril 1951, p.4.

5.- És Francesc Escarpenter qui promou l'expedient de Cultura de l'Ajuntament de Mataró C-0015-40 per sol·licitar una renovació de l'instrumental de la Banda, i signa com a «contratista de la Banda de Música», amb el vistiplau del director Joan Fossas.

6.- Joan Fossas té enregistrades 22 obres a l'SGAE: *Adoración* (dues versions), *Amor verdadero*, *Andalucía*, *Brisas de España*, *Eterno recuerdo*, *Granja rosa*, *Ilusión de amor*, *La vida es corta* (dues versions), *Linda pebeta*, *Mi madrecita del alma*, *No dejarte jamás*, *Orgullo de Granada*, *Pampero*, *Pasión de ayer*, *Que bonita es la vida*, *Rancherita preciosa*, *Recor-dando*, *Recordaras*, *Soy de San Luis* i *Vana ilusión*.

7.- AMM, Expedient de Cultura C-0026-09.

8.- AMM, Expedient de Cultura C-0012-20. «Nueva concesión y forma de prestación del servicio de Banda de Música de Mataró».

9.- Josep Puig i Pla. *Figures amb paisatges amb Mataró al fons*. La Comarcal Edicions. La Calaixera. Argentona, 2010.

10.-AMM, Expedient de Cultura C0012-20. «Solicitando la utilización de un local adecuado para depositar el instrumental de la Banda y archivo».

11.-AMM, Expedient de Cultura C-0038-40.

12.- Els expedients que contenen els documents d'aquest episodi de successius nomenaments pertanyen a l'AMM: AC-3662-03 i AC-3662-04.

13.- Nota signada que es troba actualment amb la documentació del fons de la Banda Municipal, a la Biblioteca de la Fundació de Caixa Laietana. Cal fer notar que els 149 llibres provenen de la donació de material que havia fet Agustí Coll Agulló, en vida, a la Banda.

14.-AMM, Expedient AC-3362-05. «Concurso para la prestación de los servicios de Banda de Música de Mataró».

15.-AMM, Expedient AC-3362-02. «Cese del contrato con el Director de la Banda de Música de la ciudad para introducir varias modificaciones».

AGRAÏMENTS

Un agraïment especial a les persones amb les qui hem mantingut conversa sobre la Banda, algunes de les quals també han cedit material gràfic.

Josep Adell i Parcerisas
Lluís Albertí i Serra
Joaquim Bertran i Planas
Josep Canals i Sant
Lluc Capdaigua i Martorell
Manuel Claramunt i Tribó
Feliciano Escarpenter i Jordà
Josep Fadó i Hernández
Adoració Fossas i Sáez
Marcel Olm i Plana
Josep Rovira i Viñals
Yago Vilamanyà i Sala

APÈNDIX

Transcripció literal de la llista de músics de la Banda de Música de l'any 1955

- AMM. Expedient de Cultura C0012-20 -

Honorato Vilamañá .... Maestro Director
Juan Fossas .... Subdirector
Enrique Gasol .... Flauta solista
Francisco Coma .... Oboe solista
Pedro Riu .... Oboe segundo
Pedro Riu Vives .... Clarinete solista
Francisco Riu Prat .... Clarinete principal
Isidro Genís .... Clarinete primero
Lucas Capdaygua .... Clarinete primero
José Cuesta .... Clarinete primero
Alejandro Valls .... Clarinete segundo
Esteban Pineda .... Clarinete tercero
José Cunill (eventual)............. Clarinete primero
José Rabadán .... Clarinete primero
Francisco Tecles .... Primer saxofón contralto
Esteban Roldós .... Segundo saxofón contralto
Feliciano Escarpenter .... Primer saxofón tenor
Francisco Escarpenter .... Segundo saxofón tenor
Francisco Ródenas .... Saxofón barítono
Francisco Riu .... Fiscorno solista
Antonio Canals .... Fiscorno
Serafín Milá .... Trompeta solista
Jaime Rey .... Trompeta primera
Ramon Astor .... Trompeta segunda
J.M. Pérez .... Trompa primera
Antonio Cuadrado .... Trompa segunda
Juan Mons .... Trombón primero
Joaquín Pou .... Trombón segundo
Ramón Botey .... Trombón tercero
Joaquín Godo .... Bombardino solista
Santiago Fadó .... Bombardino primero
Juan Rafart .... Bajo primero
Camilo Roca .... Contrabajo
Antonio Martínez .... Elicón
Amadeo Valls .... Tímpani
José Pla .... Caja
José Oriol Sánchez .... Bombo

RECURSOS

El novembre passat, l'historiador mataroní Joaquim Llovet va celebrar els seu norantè aniversari.

A manera de felicitació i com a acte de sincer reconeixement, publiquem en aquest apartat la bibliografia que conté tota la seva producció historiogràfica.

Guardonat en sis ocasions amb el *Premi Iluro*, autor de nombrosos articles i estudis, Llovet és el gran referent per a les generacions d'investigadors locals del tombant de segle. Aquest recull, elaborat amb el rigor propi de l'autor, pot ser una eina més per apropar-se i conèixer la seva ingent obra.

BIBLIOGRAFIA (Història)

1. LLIBRES

La Ciutat de Mataró, I-II (Barcelona 1959 i 1961).

Mataró 1680-1719. El pas de vila a ciutat i a cap de corregiment, Premi Iluro 1965, Pròleg de Jordi Nadal i Oller (Mataró 1966).

Una segona edició d'aquest llibre, ampliada i documentada, es publicà l'any 2002.

Constructors navals de l'ex-província marítima de Mataró.1816-1875, Premi Iluro 1970 de la Caixa d'Estalvis Laietana. Pròleg d'Agustí Duran i Sanpere (Mataró 1971).

Cartes a Veracruz. Comerç americà i guerra napoleònica, en la correspondència de Cabañes, Cortecans, Pascual i Comp. 1808-1813. Premi Iluro 1973 de la Caixa d'Estalvis de Mataró. Pròleg de Joan Mercader i Riba (Mataró 1974).

La Caja de Ahorros de Mataró de 1859 a 1912. De su fundación a los inicios de la moderna institución de ahorro (Mataró 1977).

La matrícula de mar i la província de Marina de Mataró al segle XVIII, Premi Iluro 1979 de la Caixa d'Estalvis de Mataró (Mataró 1980).

Alsina, March i Cona (1794-1808), Tràfic colonial, bloqueig marítim i comerç de neutrals, Premi Iluro de la Caixa d'Estalvis Laietana, 1985 (Mataró 1986).

Mataró. De l'origen de la vila a la ciutat contemporània (Mataró 2000).

Els viatges del capità Moreu. Entre la dominació napoleònica i la insurgència mexicana. 1808-1815, Premi Iluro de Caixa Laietana 2008) (Mataró 2009).

2. REVISTES ESPECIALITZADES

«El problema de l'origen de les santes Juliana i Semproniana», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, II (Barcelona 1955).

«Sobre l'anomenat primer cens de Catalunya», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, III-IV (Barcelona 1963).

«La navegació de Barcelona a les Antilles del 1767 al 1777.Contribució a l'estudi de l'obertura del comerç amb Amèrica al segle XVIII», *Miscel·lània Pau Vila*, I.E.C. Societat Catalana de Geografia (Granollers 1975).

«Tràfic colonial sota pavelló neutral.1798-1799», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, V *Miscelánea en honor de Josep Maria Madurell i Marimon* (Barcelona 1977.)

«Mataró i l'etapa floralista de Josep Carner», a *Miscel·lània Aramon i Serra*, II (Barcelona 1980).

«La matrícula de mar a Catalunya», L'AVENÇ (Barcelona, juny de 1982).

«La Catalunya marítima a la segona meitat del segle XVIII. La revista de matrícules de Luis Muñoz de Guzmán (1786)», *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, I (Barcelona 1984).

«Els inicis de l'Escola de navegació i pilotatge de Mataró (segle XVIII)», dins *Quaderns de la Selva*, 13. Estudis en honor de Josep M. Pons i Guri/2 (Santa Coloma de Farners 2001).

3. PREMSA, REVISTES I FULLETS LOCALS.

«Historia de las santas Juliana y Semproniana», *Fiestas de las Santas* (Mataró 1939) Programa Fermalli.

«Restos de la religión gentilicia en Iluro», *Diario de Mataró*, Fiestas de las Santas del Año de la Victoria [27 juliol 1939], (sota el pseudònim de J. Vervet Duralló).

«Mosaico contemporáneo de nuestra marina», periòdic *MATARÓ*, 26 de juliol de 1940.

«Antiguas competencias gremiales», periòdic MATARÓ, 13 de gener de 1944.

«Corsarios frente Mataró», periòdic *MATARÓ*, 20 de gener de 1944.

«Las primeras ordenanzas mataronesas», periòdic *MATARÓ*, 6 de febrer de 1944.

«Burocracia mataronesa en el siglo XVIII», periòdic *MATARÓ*, 10 de febrer de 1944.

«Honras fúnebres en el siglo XVIII, periòdic *MATARÓ*, 17 de febrer de 1944.

«Cuando se quiso construir una fragata», periòdic *MATARÓ*, 24 de febrer de 1944.

«Construccion de dos cañones en el siglo XVI», *MATARÓ* 2 març 1944.

«Rogativas de antaño», periòdic *MATARÓ*, 9 de març de 1944.

«El abastecimiento del pan en el siglo XVIII, periòdic *MATARÓ*, 16 de maig de 1944.

«Del Mataró de antaño. El ceremonial en el siglo XVIII», periòdic *MATARÓ*, 26 de juliol de 1944.

«El cinematógrafo y Mataró. De la primera sesión de "fotografías animadas"(1897) al advenimiento del sonoro», periòdic *MATARÓ*, 26 de juliol de 1944.

«Sobre las películas de series», periòdic *MATARÓ*, 9 de desembre de 1944.

«Bañismo y natación», periòdic *MATARÓ*, Festes de les Santes de 1945.

«Los propulsores del ciclismo en Mataró», periòdic *MATARÓ*, Festes de les Santes de 1945.

«La agricultura mataronense. Hermandad sindical de Labradores y Ganaderos», Mataró (s.d.)

«1ª Zona Agricola.Comarca Maresma» (Mataró, s.d.).

«Biada, el nauta», periòdic *MATARÓ*, 3 abril de 1948 (sota el pseudònim de «Serviola».

«Pujanza económica del Mataró de 1848», periòdic *MATARÓ*, 28 d'octubre de 1948.

«Documents per a la història. Les ordinacions municipals de 1703», revista *MVSEV*, any 1948.

«Aclaració» (Sobre una còpia del manuscrit de Baltasar Pi de l'any 1737), revista *MVSEV* (1949), 25.

«Les gestions per a la construcció d'un port a Mataró a finals del segle XVIII i a principis del XIX»,revista *MVSEU* (1949), 95-98.

«Nota bibliogràfica. Unes ordenances del mostassà de Mataró», revista *MVSEV* (1949), 114-116.

«Divulgaciones sobre historiografía local», periòdic *MATARÓ*, 4 de juny de 1949.

«Sesenta años de arqueología mataronesa», periòdic *MATARÓ*, 29 octubre 1949.

«El antiguo tráfico marítimo mataronés» (sota el pseudònim de Serviola), periòdic *MATARÓ*, Festes de les Santes de 1949.

«La antigua escuela de nàutica de Mataró» (sota el pseudònim de Delfín) periòdic *MATARÓ*, Festes de les Santes de 1949.

«Pequeña historia de los proyectos de puerto en Mataró. De Felipe V a nuestros días» (sota el pseudònim de Mascarón), periòdic *MATARÓ*, Festes de les Santes de 1949.

«Seis épocas del cine mataronés», *Cine Club Mataró (en formación) Sesión inaugural. Programa* (Mataró, 26 octubre 1950).

«Mataró y Lepanto», periòdic *MATARÓ*, 1 de juny de 1952.

«La historia se repite. Antecedentes mataroneses de entusiasmo colectivo religioso», periòdic *MATARÓ*, 1 de juny de 1952.

«Bibliografia histórica local. Corte Real en Mataró», periòdic *MATARÓ*, 27 de juliol de 1953.

«Les drassanes noucentistes [vuitcentistes] de la Costa de Llevant», *Exposició de les Arts de la Mar*.- Agrupació Científico Excursionista. Mataró, Primavera 1976.

«La imposició de l'onzè a Mataró l'any 1392», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 8 (juliol de 1980).

Mataró, «Síntesi geogràfica». «Del Mataró medieval al segle XIX», dins “Pla especial del catàleg del patrimoni històric-arquitectònic de Mataró.- Memòria històrica” (Mataró 1981).

«El senyor del castell de Mataró *versus* la universitat del terme» (amb Josep M. Pons i Guri), a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 14 (juliol de 1982).

«El Maresme. Sintesi històrica», a *ARREL,* revista de la Diputació Provincial de Barcelona, núm 9 (1984).

«El Reial Col.legi d’Argenters de Mataró en el segle XVIII, a *I Sessió d’Estudis Mataronins. Comunicacions presentades* (Mataró 1985).

Josep Garcia i Oliver i la Caixa d’Estalvis de Mataró. Associació Amics d’en Josep Garcia i Oliver (Mataró 1986) (Conferència).

«Esclaus a Mataró al final del segle XIV», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 26 (juliol de 1986).

«La primera societat per accions de Mataró: La companyia d’assegurances marítimes sota la protecció de la Sagrada Família, sant Desideri i les santes Juliana i Semproniana» a *III Sessió d’Estudis Mataronins. Comunicacions presentades* (Mataró 1987).

«Convit a les festes de le Santes a l’any 1796», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 29 (juliol de 1987).

«La nòmina de les families de Mataró i l’exacció del llòçol segons el capbreu de Pere de Màrgens», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm, 32 (juliol de 1988).

«Les rendes de la propietat immobiliària a Mataró a l’any 1716» a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 31 (abril de 1988).

«Les ordinacions de bon govern de Mataró de l’any 1494», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 33(gener de 1989).

«Les ordinacions per al règim i govern dels fabricants de mitges de seda i cotó de la ciutat de Mataró (1794)» *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 35 (juliol de 1989).

«El Mataró contemporani a l’obra de la capella dels Dolors» a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 38 (octubre de 1990).

«Mataró 1715. La qüestió dels allotjaments militars», a *VI Sessió d’Estudis Mataronins. Comunicacions presentades* (Mataró 1990).

«Mataró i la Guerra de Successió. Un manuscrit inèdit», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 36 (gener de 1990).

«La primera exposició agrícola i industrial de Mataró», a *Fira comercial de Mataró (maig/juny 1990). Programa.*

«Perfil Històric.- El 250 aniversari de la mort de Carles VI d’Alemanya», *Aules Sènior de Mataró. 10è Aniversari* (Mataró 1991).

«Els Cisterna de Girona i la façana de la casa de la vila de Mataró», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 41 (octubre de 1991).

«L’ocupació de Mataró per les tropes de Felip IV (1652)», a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 46 (abril de 1993).

«El pla de sanejament del subsòl de Mataró de 1894». a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 51 (gener de 1995).

«La comunicació per carretera de Mataró al Vallès. Els treballs de 1769-1776», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 52 (abril de 1995).

«Balari i Jovany i el seu model de Civitas Fracta», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 54 (gener de 1996).

«El Molí de Vent i la torre de Cogoll», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 57 (gener de 1997).

«Els Comas de Mataró, fabricants de cartes», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 59 (octubre de 1997). Publicat, traduït al castellà, a *La Sota,* revista de Naipefilia y Naipología, núm. 19 (1998),122-127.

«Biada *versus* les Santes?», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 62 (octubre de 1998).

Mataró, Argentona, Cabrera i Vilassar 200 anys enrera. Els plànols dels dominis de Cartellà i de Moja. Museu de Mataró (1999) [Text del catàleg de l’exposició].

«Santa Maria en l’origen i fixació del primitiu nucli urbà de Mataró i en la defensa de la vila (s.X-XVI)», dins *Mataró restaura Santa Maria* (Mataró 1999).

«Genealogia de Miquel Biada i Bunyol», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 66 (gener de 2000).

«L’*Amable Teresa,* la goleta de Miquel Biada», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 69 (gener de 2001).

«L’ascens social dels Boter: de sastres a Mataró a comerciants a Madrid i a benefactors de Santa Maria de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* num. 71 (octubre de 2001).

Mataró: Tricentenari del títol de ciutat (1702-2002). Acte acadèmic Premi Iluro de nonografia històrica, 44ena convocatòria (Mataró 2002).

«Un nou plat del segle XIX amb l'escut de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 75 (Mataró, gener de 2003)

«Reposició d'una làpida de les Santes» (amb Roser Salicrú), *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 75 (Mataró gener de 2003).

«L'escola de nàutica de Mataró. Aspirants a pilot aprovats de 1830 a 1837», *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm.76 (Mataró, abril 2003).

«El pare Roig i Jalpí, les santes Juliana i Semproniana i l'arqueologia mataronina», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 79 (Mataró, abril de 2004).

«Cartes reials a Mataró. Els "papers" de Mataró segrestats per Felip V a l'acabament de la Guerra de Successió, *XX Sessió d'Estudis Mataronins* (Mataró 2004).

«La maqueta de la fragata de guerra de l'antiga Escola de Nàutica de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 82 (abril de 2005).

«El *Technopenio Épico:* Una composició poètica sobre el combat del pinc *Sant Antoni,* del patró Joan Baptista Balansó, i una galiota corsària algeriana en aigües de Palamós l'any 1757», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 84 (gener de 2006).

«El tràfic colonial català al segle XVIII», «Marins de Calella en la carrera d'Amèrica», «El comerç entre Calella i Veracruz», dins *Calella-Veracruz, tràfic i comerç marítim als confins entre els segle XVIII i XIX.* Ajuntament de Calella. Departament de Cultura (Calella, s.d.),21-34.

«El testament d'Antoni Puigblanch (1840)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 86 (octubre de 2006).

«Les parentes pobres d'Antoni Puigblanch», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 87 (gener de 2007).

«El mil·lenari de la parròquia de Santa Maria», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 90 (Mataró 2008).

«Les escoles de pilots de Mataró al segle XIX», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 91 (Mataró 2008).

«Dos impresos singulars d'impremta Abadal de durant la guerra napoleònica, *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 93 (Mataró 2009), 32-34.

«El temple de Santa Maria en l'origen de Mataró» *1000 anys de Santa Maria, 1000 anys de Mataró* (Mataró 2009), 15-17.

«Pere Lastortras i Vila (1774-1809) Un mataroní entre els anomenats màrtirs de la Guerra de la Independència», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm. 95 (Mataró 2009), 11-13.

«La torre d'en Puget», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria,* núm.97 (Mataró 2010), 6-8.

«Roig i Jalpí, Mataró i les Santes», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm, 100 (Mataró 2011),16-19.

«El salari del mestre de cases a Mataró al segle XVIII», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 102 (Mataró 2012).

4. PRÒLEGS

Pròleg a ANTONI MARTÍ I COLL, *Cartes d'un mestre veler (1770-1794)* (Mataró 1967).

Pròleg a JORDI BUSCÀ I COLELL, *El creixement subterrani d'una ciutat. Contribució a la història de les clavegueres de Mataró des de l'època romana fins al segle XXI* (Mataró 2004).

Pròleg a MANUEL CUSACHS I CORREDOR, *Miquel Biada i Bunyol (1789-1848)* (Mataró 2007).

5. OBRES GENERALS

Article «Mataró», a *Gran Enciclopèdia Catalana* (Barcelona 1976).

Articles «Mataró», «Baix Maresme» i «Bibliografia del Maresme» a *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* (Barcelona 1982).

Article «Miguel Biada Buñol», a *Diccionario Biográfico Español* de la Real Academia de la Historia (En curs de publicació).

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Primeres excavacions a la vil·la romana de la Torre Llauder (1961)
Al fons, la masia i la Torre Llauder. MASMM. Arxiu d'Imatges.

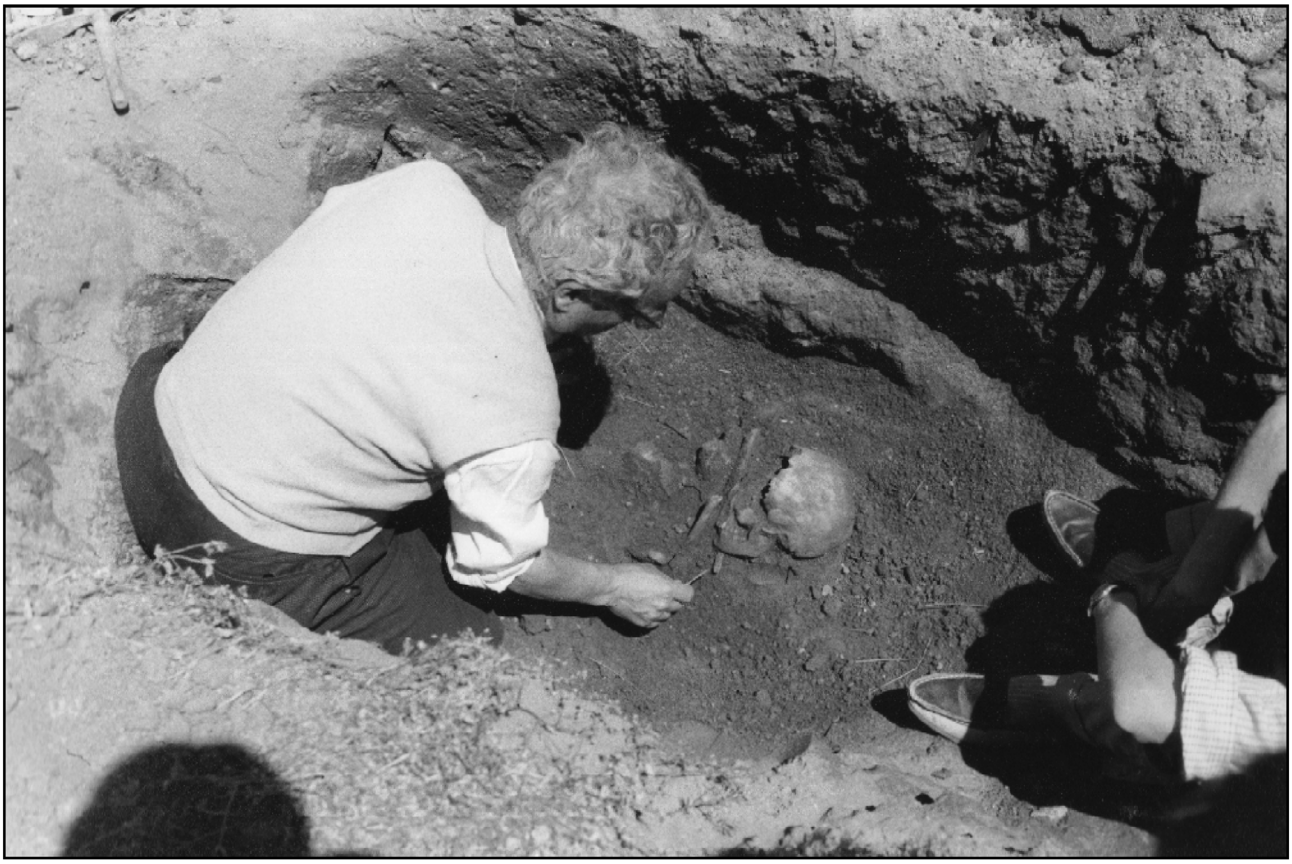

Marià Ribas excavant a la Torre Llauder (1961). MASMM. Arxiu d'Imatges.

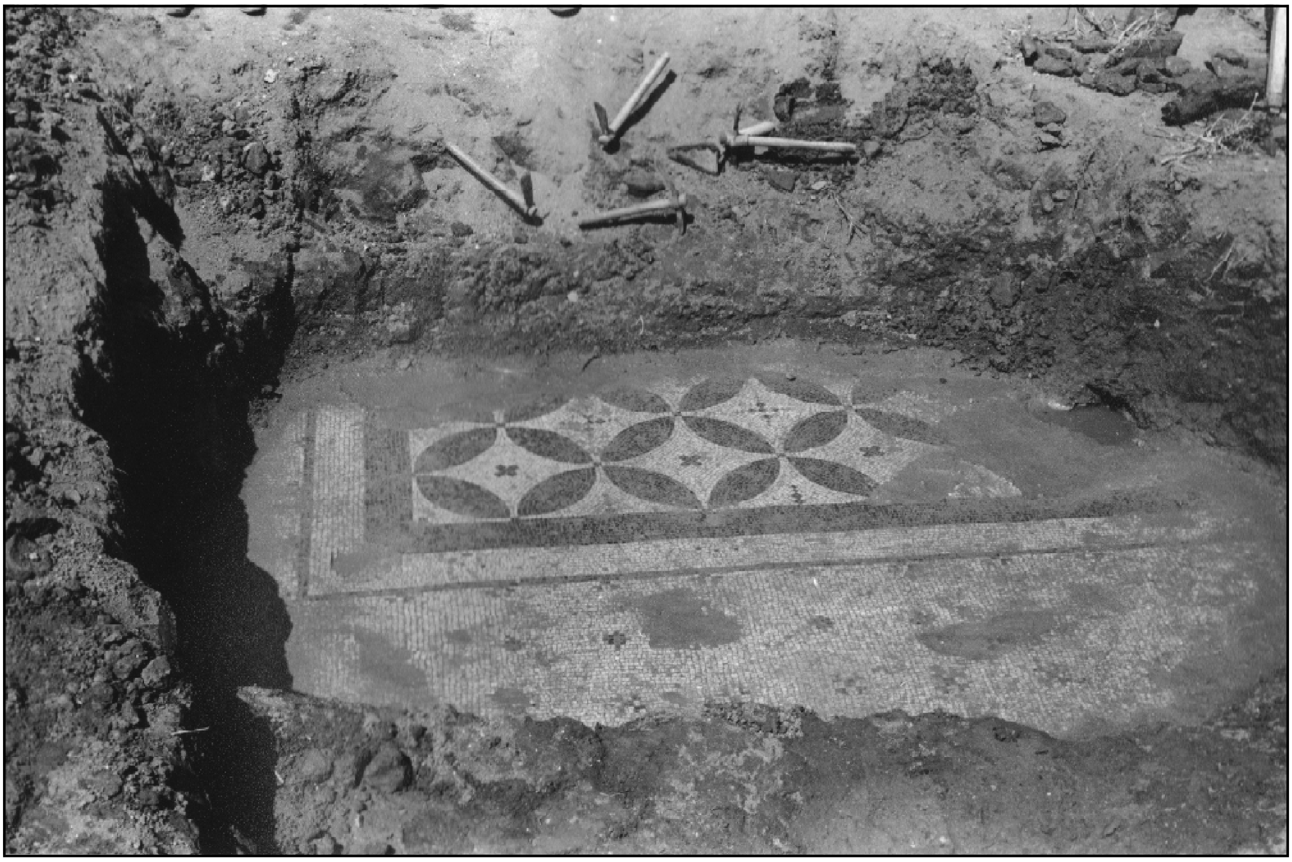

Els mosaics de la vil·la romana escavats (1961) MASMM. Arxiu d'Imatges.

Visita a les excavacions de l'alcalde Sr. Pedro Crespo i dels consellers J. Oriol Pineda, Ramón Julià, Pere Solà, Antoni Martí i Coll i Lluís Esquerra, acompanyats de Marià Ribas i Valentí Rodon. Dijous Sant de 1961. MASMM. Arxiu d'Imatges.

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

Col·labora:

Ajuntament de Mataró
Institut Municipal
d'Acció Cultural

Amb el suport de:

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana